

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Klára Horáková

Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku

Diplomová práce

Olomouc 2011

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku* vypracovala samostatně a citovala všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 26. září 2011

.....

Klára Horáková

Poděkování

Tímto děkuji Doc. JUDr. Alexandru Nettovi, CSc. za odborné vedení při psaní diplomové práce, za cenné rady a motivaci.

Také chci poděkovat svým blízkým, kteří se mnou po celou dobu mých studií měli trpělivost.

Já, níže podepsaná Klára Horáková, autorka diplomové práce „Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku“, která je literárním dílem ve smyslu zákona č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, správci:

Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8,
Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla podle zákona č. 121/2000 Sb. Prohlašuji, že moje osobní údaje výše uvedené jsou pravdivé.

V Olomouci dne 26. září 2011

.....

Klára Horáková

Obsah

SEZNAM ZKRATEK	6
ÚVOD	7
1. PŘEHLED PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY	11
1. 1 RAKOUSKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA PLATNÁ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY V LETECH 1918 AŽ 1950 – ZÁKON č. 117/1852 ř. z.	11
1. 2 ZÁKON Č. 86/1950 SB.	13
1. 3 TRESTNÍ ZÁKON	16
1.4 TRESTNÍ ZÁKONÍK	19
1. 5 ZÁVĚR	20
2. TRESTNÝ ČIN OPILSTVÍ Z HLEDISKA HNOTNÉHO PRÁVA	21
2. 1 OBECNÝ VÝKLAD K TRESTNÉMU ČINU OPILSTVÍ.....	21
2. 2 SKUTKOVÁ PODSTATA TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ	22
2. 3 OBJEKT TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ.....	24
2. 4 OBJEKTIVNÍ STRÁNKA TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ.....	25
2. 4. 1 <i>Kvazidelikt</i>	29
2. 5 SUBJEKT TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ.....	32
2. 6 SUBJEKTIVNÍ STRÁNKA TRESTNÉHO ČINU OPILSTVÍ	34
2. 7 ZÁVĚR	36
3. ACTIO LIBERA IN CAUSA	38
3. 1 OBECNÝ VÝKLAD K ACTIO LIBERA IN CAUSA	38
3. 2 ACTIO LIBERA IN CAUSA DOLOZA	40
3. 3 ACTIO LIBERA IN CAUSA CULPOZA	41
3. 4 ZÁVĚR	42
4. VLIV KONZUMACE ALKOHOLU NA OSOBU PACHATELE	44
4. 1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY KONZUMACE ALKOHOLU	44
4. 2 ZÁVISLOST NA ALKOHOLU JAKO NEMOC.....	46
4. 3 TYPY ALKOHOLICKÉHO OPOJENÍ	49
4. 4 ZÁVĚR	52
5. TRESTNÝ ČIN OPILSTVÍ - ÚVAHY DE LEGE LATA	55
A ÚVAHY DE LEGE FERENDA	55
5. 1 ÚVAHY DE LEGE LATA	55
5. 2 ÚVAHY DE LEGE FERENDA	56
5. 4 ZÁVĚR	59
6. ZÁVĚR	61
PRAMENY A LITERATURA	64
PŘÍLOHY	68
SHRNUTÍ	69
SUMMARY	70
KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS	71

SEZNAM ZKRATEK

atd.	a tak dále
Česká republika	ČR
č.	číslo
čl.	článek
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášena předsednictvem České národní rady dne 16. 12. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
např.	například
písm.	písmeno
resp.	respektive
Sb.	Sbírka
Sb. rozh. tr.	Judikát uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní
sp. zn.	spisová značka
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákon	zákon č. 140/1961 sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
Trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
Zákon č. 117/1852 ř. z.	zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 86/1950 Sb.	zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
Zákon mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Tématem diplomové práce je trestný čin opilství, jenž je v trestním zákoníku zařazen do desáté hlavy s názvem Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, dílu šestého s názvem Jiná rušení veřejného pořádku. O této ne zcela bezproblémové skutkové podstatě již byly popsány spousty papíru, vedlo se hodně diskusí, a přesto je dané téma stále aktuální. Proč asi? Co člověk, to názor. Troufám si tedy říci, že ani v budoucnosti se jednotný názor na tuto právní úpravu najít nepodaří.

Trestného činu opilství se podle § 360 odstavce prvního trestního zákoníku dopustí ten, „*kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného*“. Smyslem ustanovení je potrestat nepřičetného pachatele, jenž ve stavu nepřičetnosti spáchal čin jinak trestný. Přitom je nutné zdůraznit, že stav nepřičetnosti si pachatel přivodil vlastním zaviněným jednáním. Pod tuto skutkovou podstatu ovšem nespádají instituty, které se v odborné literatuře označují jako *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. Jedná se o případy, kdy se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat v tomto stavu trestný čin, tzv. opití se na kuráž; nebo spáchá trestný čin z nedbalosti, přičemž nedbalost spočívá ve spáchání trestného činu jednáním, jímž se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti.

Předpokladem trestní odpovědnosti pachatele je naplnění skutkové podstaty trestného činu, dosažení zákonem stanoveného věku, přičetnost a u mladistvých ještě rozumová a mravní vyspělost. A právě přičetnost, resp. nepřičetnost hraje v případě trestného činu opilství zásadní roli. V odborné literatuře se objevují tři možná řešení trestní odpovědnosti za jednání spáchané v zaviněné nepřičetnosti. První možností je úplná beztrestnost pachatele, a to z důvodu nepřičetnosti v době spáchání trestného činu. Toto řešení přichází v úvahu při neexistenci příslušné právní úpravy, kdy se postupuje podle obecných zásad právních. Protipólem výše uvedeného řešení je naopak plná trestní odpovědnost pachatele za čin jinak trestný spáchaný ve stavu nepřičetnosti, do něhož se pachatel uvedl zaviněným jednáním. Třetím možným řešením, jakýmsi kompromisem výše uvedených krajních možností, je trestný čin opilství. Dle názoru většiny odborníků právě posledně zmíněná koncepce nejlépe odpovídá jedné ze základních zásad trestního práva – zásadě odpovědnosti za zavinění. Zavinění se vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne ke spáchání trestného činu v tomto stavu, jelikož tehdy pachatel jedná v nepřičetnosti. Nedopouští se trestného činu, ale činu jinak trestného neboli kvazideliktu. Zjednodušeně řečeno dochází ke střetu zásady odpovědnosti za zavinění a spravedlivého potrestání osob, které se zaviněně uvedly do stavu

nepříčetnosti a v tomto stavu se dopustily jednání, jež má znaky trestného činu. Zde se nabízí otázka, zda tato právní úprava není příliš benevolentní. Je spravedlivé brát ohled na to, že jednání, jež má znaky trestného činu, bylo spácháno ve stavu nepříčetnosti zaviněným požitím nebo aplikací návykové látky? Každý přece ví, že většina návykových látek, zejména pak alkohol a jiné drogy, způsobuje ztrátu morálních a sociálních zábran. Stačí však tento argument k trestní odpovědnosti nepříčetné osoby? A co zásada odpovědnosti za zavinění? Není potom potrestání pachatele za jednání v zaviněné nepříčetnosti jejím porušením? A není to celé jen jeden ze způsobů, jak bojovat proti zneužívání návykových látek?

Cílem diplomové práce je najít odpovědi na výše uvedené otázky, a to prostřednictvím analýzy skutkové podstaty trestného činu opilství, případů *actio libera in causa dolosa* a *culpoza* a vlivu alkoholu na osobu pachatele.

Diplomová práce vychází z právní úpravy trestného činu opilství na území České republiky. Cílem není podat podrobný historický přehled o tomto trestném činu, proto bude text časově vymezen obdobím platnosti zákona č. 117/1852 ř. z. a trestního zákoníku. V zákoně č. 117/1852 ř. z. byly zařazeny dva přestupky opilství, a to přestupek opilství a přestupek zastaralého opilství. Teprve v zákoně č. 86/1950 Sb. bylo opilství trestným činem, přitom v tomto zákoně byly v § 186 a § 187 zakotveny čtyři skutkové podstaty trestného činu opilství. Od účinnosti trestního zákona (ve znění před novelou č. 557/1991) byla skutková podstata trestného činu opilství ve znění § 186 zákona č. 86/1950 Sb. na 30 let odstraněna z českého, resp. československého trestního práva. Trestného činu opilství se pak podle § 201 trestního zákona dopustil ten, „*kdo poté, co požil alkoholického nápoje, vykonával zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku*“. Teprve novelou trestního zákona z roku 1991 č. 557/1991 Sb. byla opět začleněna skutková podstata inspirovaná zněním § 186 zákona č. 86/1950 Sb. do systému českého, resp. československého trestního práva. I v tomto velmi stručném historickém přehledu lze spatřit nejednotnost v názorech českých zákonodárců na tento trestný čin.

Nejčastěji se o trestném činu opilství hovoří samozřejmě v souvislosti s otázkou nepříčetnosti pachatele, kdy aplikace nebo požití návykové látky je jeden ze způsobů vzniku stavu nepříčetnosti. Mezi odborníky na problematiku nepříčetnosti pachatele se řadí Vladimír Solnař, Marie Vanduchová a Dagmar Císařová. Vladimír Solnař je často citován v odborných publikacích a člancích zabývajících se tématy nepříčetnost, zmenšená příčetnost a zaviněná nepříčetnost. Patří mezi zastánce koncepce trestného činu opilství. Podle jeho názoru nejlépe odpovídá zásadě odpovědnosti za zavinění. Marie Vanduchová a Dagmar Císařová jsou autorkami příručky Ministerstva spravedlnosti *Nepříčetný pachatel*. Problematika

nepříčetnosti a zmenšené přičetnosti je zde komplexně analyzována z hmotněprávního i procesněprávního hlediska. V odborných časopisech pak lze nalézt k danému tématu články od Jiřího Teryngla, Jiřího Říhy, Adolfa Dolenského a Petra Langerera. Velmi důležitým zdrojem informací a názorů je i značné množství soudních rozhodnutí.

Diplomová práce je rozčleněna do pěti kapitol a navazujících podkapitol. V první kapitole je podán přehled o právní úpravě trestného činu opilství na území České republiky, a to od účinnosti zákona č. 117/1852 ř. z. až po účinnost trestního zákoníku. V rámci první kapitoly je dále popsán zákon č. 86/1950Sb. a změny, které byly uvedeny v trestním zákoně a jeho novele č. 557/1991 Sb.

Druhá kapitola je zaměřena na hmotněprávní charakteristiku skutkové podstaty trestného činu opilství. Konkrétně je pozornost věnována objektu, objektivní stránce, subjektu, subjektivní stránce a kvazideliktu.

Do třetí kapitoly je zařazena problematika případů *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. Přestože jsou zařazeny do druhého odstavce § 360 trestního zákoníku, nejde o případy, které by bylo možné označit za trestný čin opilství.

Ve čtvrté kapitole je pozornost věnována vlivu alkoholu na osobu pachatele. Záměrně je věnována výlučně alkoholu, nikoliv jiným návykovým látkám, protože zpočátku byl stav zaviněné nepříčetnosti způsobován především nadměrnou konzumací alkoholu. Ta se postupně stávala celospolečenským problémem a ovlivnila i samotné označení této skutkové podstaty. V této kapitole jde především o zdůraznění nebezpečí konzumace alkoholu a jeho podceňování ze strany společnosti. Postupně je rozebrána závislost na alkoholu jako nemoci, jednotlivé typy alkoholového opojení a vliv alkoholu na trestnou činnost.

V páté kapitole se pozornost obrací k současné právní úpravě trestného činu opilství. Jedná se o její zhodnocení, vytyčení nedostatků a v závěru je návrh upraveného znění skutkové podstaty trestného činu opilství.

Z uvedeného stručného přehledu obsahu si lze všimnout, že diplomová práce je zaměřena na hmotněprávní charakteristiku trestného činu opilství. V rámci dalšího výzkumu se lze zaměřit na procesní stránku, konkrétně na problematiku totožnosti skutku, nutné obhajoby, příslušnosti soudu. Již bylo naznačeno, že trestný čin opilství úzce souvisí s nepříčetností. Je tak možné se podrobněji zabývat nepříčetností a zmenšenou přičetností, zejména pak otázkami jejich znaleckého dokazování. Dále by mohla být provedena analýza vlivu jiných drog na osobu pachatele trestného činu než je alkohol a následné srovnání jejich účinků na trestnou činnost.

Při zpracování diplomové práce byla u první kapitoly použita metoda historická, u dalších kapitol byla zvolena jako stěžejní metoda analytická.

1. PŘEHLED PRÁVNÍ ÚPRAVY TRESTNÉHO ČINU OPIILSTVÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY

1. 1 Rakouská právní úprava platná na území České republiky v letech 1918 až 1950 – zákon č. 117/1852 ř. z.

Základem československého trestního práva byl v letech 1918 až 1950 zákon č. 117/1852 ř. z., jenž byl přijat dne 27. května 1852. Zákon byl platný pro celou Rakousko-Uherskou monarchii až do roku 1878, kdy Uhry přijaly vlastní trestní zákoník. Tento stav bývá v odborné literatuře označován jako tzv. právní dualismus. Při vzniku samostatného československého státu došlo zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční norma) k převzetí neboli recepci rakouské právní úpravy. Podle článku druhého výše zmíněného zákona „*veškeré zemské a říšské zákony a nařízení zůstaly v platnosti*“. Důvodem bylo zachování souvislosti dosavadního právního řádu se stavem novým. Tento postup předchází vzniku období, jež je v odborné literatuře nazýváno *právním vakuem*¹. K výše uvedenému je nutné podotknout, že rakouská právní úprava platila na území českém a moravskoslezském, na území Slovenska a Podkarpatské Rusi platila právní úprava uherská.

V zákoně č. 117/1852 ř. z. byl přestupek opilství zařazen do dílu druhého O přečinech a přestupcích, hlavy třinácté O přečinech a přestupcích proti veřejné mravopoctnosti. V zákoně byly definovány dva přestupky opilství – opilství a zastaralé opilství. Podle § 523 se pro přestupek opilství má potrestat ten, „*kdo jsa opilý vykoná nějaký čin, který by se mu krom opilství přičítal za zločin. Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím mysli, má býti vězení zostrěno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.*“ Podle § 524 se za spáchání přestupku zastaralé opilství potrestají „*řemeslníci a nádeníci, kteří pracují na střechách a lešeních, nebo kteří zacházejí s věcmi, s nimiž spojeno je bezpečí ohně, jakož i takové osoby služebné, jichž nebedlivostí oheň snadno může povstati, vězením od jednoho až do osmi dnů, opakuje-li se to, až i do jednoho měsíce a podle okolností i také zostrěným vězením.*

---

¹ KUBŮ, Lubomír, HUNGER, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007, s. 299.

Trest pro zastaralé opilství ukládá se sice, když bylo veřejné a vrchnost se tudy o něm doví, z povinnosti úřadu, krom toho však jen tehda, když mistři nebo pánové služební sobě na to u úřadu stěžují.“

Interpretací § 523 lze dospět k závěru, že objektivní podmínkou trestnosti přestupku opilství je spáchání zločinu ve stavu opilosti, přitom však nemusí jít na rozdíl od platné právní úpravy² o opilost zaviněnou³. Ke spáchání zločinu se vyžadoval zlý úmysl, který však úplné opilství⁴ vylučovalo, jak je stanoveno v § 2 písm. c) zákona č. 117/1852 ř. z. Dalším podstatným rozdílem oproti platné právní úpravě, jež kvalifikuje opilství jako trestný čin nikoliv jako přestupek, je především fakt, že se nezohledňovala kvalita zločinu spáchaného ve stavu opilosti. Ať byl zločinem při absenci opilosti jakýkoliv čin, trestem bylo odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby až tři měsíce; trestem odnětí svobody až na šest měsíců byl potrestán pachatel, který spáchal ve stavu opilosti *těžký zlý skutek*. Přísnějším trestem byl potrestán ten pachatel, jenž si byl vědom, že opití u něj vyvolá *prudké hnutí mysli*.

Z ustanovení § 524 vyplývá, že se přestupku zastaralého opilství dopustily osoby vykonávající činnost, při které mohlo dojít k nebezpečí požáru a ohrožení života, zdraví nebo majetku. Skutkové podstatě přestupku zastaralého opilství tak více odpovídá současné znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky⁵. Pachatel přestupku zastaralého opilství byl potrestán, pokud byl přestupek spáchán veřejně; jinak jen na návrh. To částečně koresponduje s platnou právní úpravou zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, kdy lze některé přestupky projednávat pouze na návrh (viz § 68).

---

² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. února 1921, sp. zn. Kr I 752/20.

⁴ Úplné opilství bylo definováno v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. ledna 1926, sp. zn. Zm II 328/25 jako stav, „*kdy je pachatel zbaven schopnosti postřehnout správně a dostatečně skutkové okolnosti, za nichž jedná, a kontrolovat správnými a dostatečnými představami směr své vůle, takže si neuvědomuje, k jakému účinku směřuje jednání, k němuž ho pohánějí pudy, které se v jeho duši zrodily*“.

⁵ Skutková podstata trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky je v § 274 trestního zákoníku upravena ve dvou odstavcích takto:

(1) *Kdo vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost, který si přivodil vlivem návykové látky, zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.*

(2) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti bude pachatel potrestán,*

a) *způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 havárii, dopravní nebo jinou nehodu, jinému ublížení na zdraví nebo větší škodu na cizím majetku nebi jiný závažnější následek,*

b) *spáchá-li takový čin při výkonu zaměstnání nebo jiné činnosti, při kterých je vliv návykové látky zvlášť nebezpečný, zejména řídí-li hromadný prostředek, nebo*

c) *byl-li za takový čin v posledních dvou letech odsouzen k nebo z výkonu trestu odnětí svobody uloženého za takový čin propuštěn.*

1. 2 Zákon č. 86/1950 Sb.

Zákon č. 86/1950 Sb. byl přijat dne 12. července 1950. Jednalo se o první kodifikaci trestního práva s celostátní působností, tzn. s platností na území České i Slovenské republiky. Na rozdíl od zákona č. 117/1852 ř. z. došlo k odstranění tripartice, tedy rozlišování trestných deliktů na zločiny, přečiny a přestupky. Zavedena byla jediná kategorie trestných deliktů - trestný čin, tzv. monopartice.

Trestný čin opilství byl zařazen do hlavy třetí s názvem Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, oddílu pátého s názvem Jiné trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných zákona č. 86/1950 Sb. V podstatě byly rozlišovány čtyři skutkové podstaty trestného činu opilství, jedna v § 186 a tři v § 187.

Podle § 186 byl potrestán ten, „*kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, a to odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším*“.

Již na první pohled si lze všimnout téměř shodného znění skutkových podstat trestného činu opilství v zákoně č. 86/1950 Sb. a v trestním zákoníku. Dle § 186 je objektivní podmínkou trestní odpovědnosti spáchání trestného činu ve stavu nepřičetnosti. Přesnější by však bylo nahradit pojem *trestný čin* pojmem *jednání jinak trestné*, protože pachatel se trestného činu ve stavu nepřičetnosti dopustit nemůže. Chybí totiž jeden z obecných znaků trestného činu – přičetnost, a tudíž také znak subjektivní stránky trestného činu – zavinění. Zavinění se v rámci této skutkové podstaty vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti, nikoliv již ke spáchání trestného činu. Pojem *jednání jinak trestné* (v platné právní úpravě *čin jinak trestný*) by byl v souladu s terminologií používanou v zákoně č. 86/1950 Sb.

Pokud jde o subjektivní stránku, trestný čin může být shodně s platnou právní úpravou spáchán úmyslně nebo z nedbalosti, v konkrétním případě je však možná pouze jedna forma zavinění.

Pojem alkoholický nápoj byl definován v zákoně č. 87/1948 Sb., o potírání alkoholismu, ve znění pozdějších předpisů, jako „*nápoj, který obsahuje více než 0,75 objemových procent alkoholu*“. Výraz *nebo jinak* zahrnuje požití nebo aplikaci jiné látky než alkoholický nápoj, jež má však stejný vliv na ovládací nebo rozpoznávací schopnosti jako alkoholický nápoj.⁶

---

⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995, s. 40.

Nepříčetný je podle § 11 zákona č. 86/1950 Sb. ten, „*kdo pro duševní poruchu nemohl v době činu rozpoznat, že jeho jednání je pro společnost nebezpečné, nebo ovládat své jednání*“. Pro aplikaci ustanovení § 186 je zapotřebí úplné vymizení alespoň jedné ze schopností - ovládací nebo rozpoznávací. Zmenšená přičetnost, definována v § 21 písm. a) jako „*stav blízký nepřičetnosti*“, byla považována za polehčující okolnost za předpokladu, že nebyla způsobena požitím alkoholického nápoje.

Použití § 11 a § 186 se také nevztahuje na případy, kdy se pachatel úmyslně uvedl do stavu nepřičetnosti, aby pak v takovém stavu spáchal trestný čin, nebo kdy se pachatel z nedbalosti uvedl do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchal trestný čin, kdy nedbalost spočívá v tom, že se uvedl do stavu nepřičetnosti. Tyto případy jsou označovány jako *actio libera in causa doloza* a *actio libera in causa culpoza* a pachatel je plně trestně odpovědný za úmyslné či nedbalostní spáchání trestného činu.⁷

Na rozdíl od právní úpravy v zákoně č. 117/1852 ř. z. je zohledňována povaha trestného činu spáchaného v zaviněné nepřičetnosti, což se projevuje při ukládání trestu. V zákoně je stanoven trest odnětí svobody až na pět let; pokud se však pachatel dopustí jednání, jež naplňuje skutkovou podstatu trestného činu, za který je stanoven mírnější trest, bude pachatel potrestán tímto mírnějším trestem.⁸

Zařazením § 187 do zákona č. 86/1950 Sb. bylo za trestné považováno jednání toho, „*kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. (2) Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholické nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku.*“ Ustanovení § 187 zahrnuje následující tři skutkové podstaty:

1. Pachatelem je ten, kdo se zaviněně opije, ačkoliv je v opilosti náchylný k výtržnostem.

Trestné je již samotné opití se, aniž by následně muselo dojít ke spáchání trestného činu. Podmínkou je zaviněné opití se, přitom nezáleží, zda šlo o jednání úmyslné nebo nedbalostní. Pachatel však může být jen ten, kdo si je ze zkušeností vědom, že je ve stavu opilosti náchylný k výtržnostem. Pokud bude prokázáno, že jde o osobu, která se opila poprvé, aniž by vzhledem k okolnostem a svým poměrům měla a mohla vědět, že má sklony k výtržnostem, nebude tato trestně odpovědná. Jinými slovy je nutným předpokladem

---

⁷ Právní ústav ministerstva spravedlnosti. *Trestní zákon. Komentář k zákonu č. 86/1950 Sb.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1953, s. 45.

⁸ Trestní sazba je shodná s trestní sazbou v platném německém Strafgesetzbuch.

k naplnění této skutkové podstaty to, že se pachatel již jako výtržník alespoň jednou projevil.⁹ Výtržností se rozumí „*hlučné jednání rušící klid občanů, např. povyk, hádky, rvačky, rušení nočního klidu.*“¹⁰

2. Pachatelem je ten, kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje.

Jednání pachatele spočívá v opití nebo zvyšování opilosti jiné osoby. Takového jednání se pachatel dopouští tím, že pobízí jinou osobu ke konzumaci alkoholického nápoje, donutí ji konzumovat alkoholický nápoj nebo lstí dosáhne toho, že osoba konzumuje alkoholický nápoj.¹¹ Z hlediska subjektivní stránky lze jednání spáchat pouze úmyslně, přitom úmysl se musí vztahovat na opití nebo zvyšování opilosti osoby, o níž pachatel ví, že je v opilosti náchylná k výtržnostem.

3. Pachatelem je ten, kdo požije alkoholický nápoj za takových okolností, kdy by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu.

Tato skutková podstata se týká případů, při kterých se vyžaduje „*soustředěnost, pohotovost, zvýšená opatrnost*“.¹² Jako příklady jsou v judikatuře uváděny řízení motorového vozidla nebo práce chirurga při operacích. Uvedené ustanovení dopadá jen na případy konzumace alkoholu, přitom stejné účinky jako alkohol mají i jiné omamné nebo psychotropní látky. Jde o ustanovení, jež se podobá trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky. Na rozdíl od něj se v tomto případě nevyžaduje stav vylučující způsobilost.

Všechny výše zmíněné skutkové podstaty mají shodný objekt, kterým je zájem na ochraně společnosti před nadměrnou konzumací alkoholických nápojů.¹³ Z ustanovení § 187 odstavce prvního vyplývá, že pachatel je potrestán za uvedení se do stavu opilosti nebo uvedení či zvyšování opilosti u jiného, aniž by muselo dojít v tomto stavu ke spáchání trestného činu. Pokud pak dojde k jednání, jež naplňuje některou ze skutkových podstat trestného činu uvedeného ve zvláštní části zákona č. 86/1950 Sb., dochází k jednočinnému souběhu tohoto trestného činu s trestným činem opilství podle § 187 odstavce prvního. Výše zmíněné platí za předpokladu, že se pachatel nepřivedl do stavu nepřičetnosti. Pokud bude u pachatele prokázána zaviněná nepřičetnost, bude potrestán za spáchání trestného činu opilství podle § 186 (s výjimkou případů *actio libera in causa doloza* a *actio libera in causa culpoza*).

⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. srpna 1952, sp. zn. 3 Tk 114/1952.

¹⁰ Právníkový ústav ministerstva spravedlnosti. *Trestní zákon. Komentář k zákonu č. 86/1950 Sb.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1953, s. 341.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž, s. 342.

¹³ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 7. února 1951, sp. zn. 3 Tk 41/1951.

§ 187 odstavec první je k § 186 v poměru subsidiarity. Jednočinný souběh těchto skutkových podstat je vyloučen.¹⁴

1. 3 Trestní zákon

Trestní zákon byl přijat dne 29. listopadu 1961. Přijetím tohoto zákona došlo na třicet let k odstranění skutkové podstaty trestného činu opilství ve znění § 186 zákona č. 86/1950 Sb. Jako trestný čin opilství pak bylo v § 201 označeno jednání toho, „*kdo poté, co požil alkoholického nápoje, vykonává zaměstnání nebo jinou činnost, při kterých by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Pachatel bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.*“ Skutková podstata byla zařazena do hlavy páté s názvem Trestné činy hrubě narušující občanské soužití.

Pro splnění podmínek trestní odpovědnosti postačí požití takového množství alkoholického nápoje, které je způsobilé snížit fyzické nebo psychické schopnosti pachatele a tím ohrozit bezpečný výkon zaměstnání nebo jiné činnosti. Nevyžaduje se tedy uvedení se do stavu opilosti či podnapilosti.¹⁵ V rozhodnutí publikovaném pod č. 49/54 Sb. rozh. tr. se uvádí, „*že pokud by došlo k požití alkoholického nápoje jen v takovém množství, že to nemá za následek snížení schopností řídit motorové vozidlo, není naplněna skutková podstata trestného činu opilství*“.¹⁶

„*Zaměstnáním nebo jinou činností je taková činnost, která vyžaduje soustředěnou pozornost, schopnost správně vnímat a pohotově reagovat.*“¹⁷ Za takové činnosti se v judikatuře považují řízení motorového vozidla, řízení povozu vozkou, práce s výbušninami, obsluha jeřábu atd. Nepatří tam však jízda na jízdním kole podnapilého cyklisty, kdy ohrožení, které může vzniknout, „*vyplývá jen z konkrétní situace, nikoliv ze samotné povahy vozidla a jízdy na něm*“.¹⁸

Trestný čin opilství je ohrožovacím trestným činem. Skutková podstata je naplněna již vznikem možnosti ohrožení, to však nemusí být konkrétní a bezprostřední. Stačí, pokud již pachatel začal provádět zakázané jednání, aniž by muselo dojít ke vzniku poruchy. Z toho plyne, že pachatel se tohoto činu dopouští, i když je činnost, kterou po požití alkoholu

¹⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 29. června 1954, sp. zn. 5 To 112/1954.

¹⁵ MATYS, Karel a kolektiv. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 674.

¹⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Prešově ze dne 19. února 1954, sp. zn. To 1007/53.

¹⁷ MATYS, Karel a kolektiv. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 674.

¹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. listopadu, sp. zn. 2 Tz 15/65.

vykonává, vykonávána řádně a bez jakýchkoliv vad.¹⁹Ke stejnému závěru dospěl i soud v rozhodnutí publikovaném pod č. I/66 Sb. rozh. tr., ve kterém je stanoveno, „že ani skutečnost, že vozidlo bylo v konkrétním případě řízeno jinak nezávadně a ve shodě s požadavky pravidel silničního provozu, nebrání naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu opilství dle § 201 trestního zákona“.

Z hlediska subjektivní stránky se vyžaduje úmysl - pachatel ví, že požil alkoholický nápoj a přitom vykonává činnost, při které by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Nehraje roli, zda pachatel věděl, že bude vykonávat zakázanou činnost již předtím, než požil alkoholický nápoj.²⁰ Tady lze spatřit určitou podobnost s případem *actio libera in causa culpoza*. Podstatným rozdílem je, že podmínkou trestní odpovědnosti pachatele za *actio libera in causa culpoza* je nepřičetnost, zatímco u trestného činu opilství je podmínkou trestní odpovědnosti snížení psychických nebo fyzických schopností. Pokud by se tedy řidič motorového vozidla opil do stavu nepřičetnosti během přípravy na cestu, a v důsledku toho způsobil jinému ublížení na zdraví, je plně trestně odpovědný. Pokud se však řidiči motorového vozidla během přípravy na cestu po požití alkoholického nápoje sníží fyzické nebo psychické schopnosti a on jinému ublíží na zdraví, bude potrestán za jednočinný souběh trestného činu opilství s příslušným poruchovým činem. Otázkou zůstává, zda nakonec není pro pachatele příznivější trestní odpovědnost za *actio libera in causa culpoza*.

Pokud šlo o případy, kdy se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo jiného omamného prostředku a v tomto stavu se dopustil trestného činu, pak zde nastupovala plná trestní odpovědnost, jak vyplývá z § 12 odstavce druhého trestního zákona. Pachatel se tedy v tomto případě nemohl odvolávat na to, že v době spáchání trestného činu byl nepřičetný a není tudíž trestně odpovědný. Z důvodové zprávy vyplývá, že tato úprava byla přijata především z důvodu „*tvrdého boje proti alkoholismu*“.²¹

Pro trestní odpovědnost pachatel bylo nutné se požitím alkoholického nápoje nebo jiného omamného prostředku uvést do stavu nepřičetnosti, tím se rozumí stav, kdy pachatel není schopen rozpoznat nebezpečnost činu nebo ovládnout své jednání. Požití alkoholického nápoje nebo jiného omamného prostředku zahrnovalo prosté opojení, patologickou opilost i chronický alkoholismus, který nemá povahu duševní choroby. Pokud by se jednalo

---

¹⁹ MATYS, Karel a kolektiv. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 674.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Tamtéž, s. 88.

o duševní chorobu, pachatel by nebyl trestně odpovědný.²² Stejný závěr platí i pro patologickou opilost, pokud by šlo o zcela nahodilou indispozici jinak zdravého člověka normálně odolného vůči alkoholu. Dále bylo nutné, aby pachatelovo jednání ve stavu nepřičetnosti naplnilo znaky některého z trestných činů vymezených ve zvláštní části trestního zákona.

Po subjektivní stránce bylo nutné, aby se pachatel do stavu nepřičetnosti uvedl zaviněně. Zavinění může být ve formě úmyslu i nedbalosti, v konkrétním případě je však možná pouze jedna z forem. Pokud by zavinění nebylo dáno, nemůže nastoupit trestní odpovědnost pachatele. Přitom je nutné zdůraznit, že zavinění se vztahovalo k uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne k jednání, jehož se pachatel dopustil v tomto stavu. V tom případě se jednalo o případy *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. Přitom odpovědnost dle § 12 odstavce druhého trestního zákona byla k těmto případům subsidiární.²³

Výše uvedená právní úprava plné trestní odpovědnosti za jednání ve stavu zaviněné nepřičetnosti platila po dobu třiceti let, tedy až do přijetí novely trestního zákona v roce 1991. Touto novelou č. 557/1991 Sb. došlo ke zrušení druhého odstavce § 12 a k opětovnému zařazení jednání v zaviněné nepřičetnosti jako zvláštního trestného činu do trestního zákona. Nově byl trestný čin opilství definován v § 201a takto:

„(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.“

Objektivní podmínkou trestní odpovědnosti je ve stavu nepřičetnosti spáchání jednání, které má jinak znaky trestného činu. Do stavu nepřičetnosti se pachatel uvede požitím nebo aplikací návykové látky. Pojmy *požití* nebo *aplikace* zahrnují způsoby, kterými se návyková látka dostane do těla pachatele. Může k tomu dojít orálně, análně, vdechováním, šňupáním, polykáním šťáv při žvýkání listů koky, kouřením působícím přes pokožku.²⁴ Při širokém vymezení pojmu *návyková látka* vznikaly otázky, jakým jiným způsobem se měl pachatel uvést do stavu nepřičetnosti. Podle Šámala se zákonodárce nechal při formulování skutkové

²² MATYS, Karel a kolektiv. *Trestní zákon. Komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 91.

²³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995, s. 35.

²⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 799.

podstaty inspirovat zněním § 186 zákona č. 86/1950 Sb., kde se však pojem *nebo jinak* vztahoval na jiné omamné a psychotropní látky než alkohol.²⁵ V literatuře se ovšem objevovaly příklady jiného přivedení se do stavu nepřičetnosti, např. neuzitím předepsaného léku.²⁶

Pojem *návyková látka* je definován v § 89 odstavci 10 trestního zákona. Nejde o přesný pojem, kdy charakteristickým rysem těchto látek je ovlivnění psychiky člověka, jeho ovládacích a rozpoznávacích schopností či sociálního chování. Legální definice návykových látek vyvolání návyku nestanovuje.

Jednání, které má jinak znaky trestného činu, je takové jednání, jež naplňuje skutkovou podstatu trestného činu uvedenou ve zvláštní části trestního zákona, ale o trestný čin se jednat nemůže, jelikož chybí přičetnost, jež má za následek i nedostatek zavinění. Zavinění se u tohoto trestného činu vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti. Ve stavu nepřičetnosti už pak pachatel zaviněně nejedná.

Odstavec druhý § 201a výslovně upravoval *actio libera in causa doloza* neboli tzv. opití se na kuráž, kdy se pachatel úmyslně uvede do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal trestný čin. To ovšem není zcela přesné, protože do stavu nepřičetnosti se pachatel může dostat i jiným způsobem než opitím se, tedy požitím alkoholického nápoje. Důležité je však to, že v tomto případě pachatel odpovídá za úmyslně spáchaný trestný čin, nepřičetnost jej nevyvíňuje.

V roce 1993 byl § 201a novelizován zákonem č. 290/1993 Sb., kterým byla zakotvena *actio libera in causa culpa*. Pachatel je tak plně trestně odpovědný i za situace, kdy se z nedbalosti uvede do stavu nepřičetnosti, přičemž jeho nedbalost spočívá ve spáchání trestného činu jednáním, kterým se uvedl do stavu nepřičetnosti.

1. 4 Trestní zákoník

Viz kapitola druhá Trestný čin opilství z hlediska hmotného práva a kapitola pátá Trestný čin opilství - úvahy *de lege lata* a úvahy *de lege ferenda*.

---

²⁵ ŠÁMAL, Pavel, RIZMAN, Stanislav, PÚRY, František. *Trestní zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 790. Shodně JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 601.

²⁶ Např. NOVOTNÝ, Oto a kolektiv. *Trestní právo hmotné – II. zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Hugo Grotius, 1992, s. 97. TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 – 32.

1. 5 Závěr

Na základě stručného historického exkurzu bylo zjištěno, že skutková podstata trestného činu opilství se v rakouském a později v českém, resp. československém trestním právu objevuje přinejmenším od roku 1852, kdy byl přijat zákon č. 117/1852 ř. z. V zákoně č. 117/1852 ř. z. bylo jednání v zaviněné nepřičetnosti označeno jako přestupek opilství. Podstatou přestupku zastaralého opilství bylo jednání, při němž mohlo dojít k ohrožení života, zdraví nebo majetku. Podobu tak lze vidět spíše s trestným činem ohrožení pod vlivem návykové látky.

S platností nových trestních zákonů docházelo postupnými změnami ke zpřesňování znění skutkové podstaty trestného činu opilství, přitom smysl ustanovení zůstal zachován. Trestné bylo zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti, pokud byl v tomto stavu spáchán čin jinak trestný. Zavinění se vztahovalo pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne na jednání, jež bylo v tomto stavu spácháno. Výjimku představovalo znění § 187 zákona č. 86/1950 Sb., kdy trestné bylo opití se, pokud pachatel věděl, že má sklony k výtržnostem. Potrestán byl i ten, kdo opil nebo zvýšil opilost jiného. Tímto způsobem se zákonodárce snažil bojovat proti stále zvyšující se konzumaci alkoholu. Ze všech skutkových podstat právě znění § 187 nejvíce odpovídá svému názvu. Plně vystihuje to, že trestné je již samotné opití sebe nebo jiného.

Velkou změnu pak přineslo přijetí trestního zákona. Pro případy, kdy se pachatel zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti a následně v tomto stavu spáchal čin jinak trestný, platila plná trestní odpovědnost. Již nešlo o zvláštní trestní čin, ale o výjimku, jež vylučovala použití ustanovení o nepřičetnosti jako okolnosti vylučující trestní odpovědnost. Jako trestný čin opilství bylo označeno jednání, jež spočívalo ve vykonávání zaměstnání nebo jiné činnosti, jež mohly ohrozit život, zdraví nebo způsobit škodu na majetku, a to vše po požití alkoholického nápoje.

Teprve novelou č. 557/1991 Sb. z roku 1991 se vrátil trestný čin opilství do českého trestního práva v podobě, která odpovídala znění § 186 zákona č. 86/1950 Sb. Do druhého odstavce § 201a byly postupně doplněny *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. V upravené podobě byl trestný čin opilství zařazen i v trestním zákoníku.

2. TRESTNÝ ČIN OPILSTVÍ Z HLEDISKA HMOTNÉHO PRÁVA

2. 1 Obecný výklad k trestnému činu opilství

Skutkovou podstatu trestného činu opilství zákonodárce zařadil do desáté hlavy zvláštní části trestního zákoníku pod názvem Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Desátá hlava je dále členěna na osm dílů. Trestný čin opilství je začleněn do dílu šestého s názvem Jiná rušení veřejného pořádku. Na tomto místě je vhodné připomenout, že v předchozí právní úpravě²⁷ byly trestné činy desáté hlavy zařazeny do dvou samostatných hlav - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných a Trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Hlava s názvem Trestné činy hrubě narušující občanské soužití bývala naukou označována jako tzv. sběrná kategorie trestných činů²⁸ a zde byl zařazen i trestný čin opilství. Obecně lze charakterizovat trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných jako kategorii trestných činů, které „přímo či nepřímo ohrožují řádnou činnost orgánů státu, územní samosprávy, jiných orgánů veřejné moci nebo jinak ohrožují pořádek ve věcech veřejných“.²⁹

Skutková podstata trestného činu opilství je svým způsobem specifická či privilegovaná vůči všem skutkovým podstatám trestných činů, jež se nacházejí ve zvláštní části trestního zákoníku. Její specifikum spočívá v objektivní stránce, subjektivní stránce a trestu. Objektivní stránka předpokládá dvě jednání³⁰ - zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchání činu jinak trestného neboli tzv. kvazideliktu. Subjektivní stránka je vyjádřena alternativně. Je tak možné spáchat tento trestný čin úmyslně i z nedbalosti, ale v konkrétním případě je možná pouze jedna forma zavinění. U subjektivní stránky je třeba zdůraznit, že zavinění se vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne ke spáchání činu jinak trestného. To jinými slovy znamená, že při spáchání kteréhokoliv jiného trestného činu je jednou z podmínek trestní odpovědnosti přičetnost, u trestného činu opilství se naopak vyžaduje zaviněná nepřičetnost. Sankcí za spáchání trestného činu opilství je trest

²⁷ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 589.

²⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 748.

³⁰ Přesněji lze říci, že objektivní stránka předpokládá minimálně dvě jednání. V trestním zákoníku se nacházejí i trestné činy, jejichž objektivní stránku tvoří dvě jednání, proto při spáchání trestného činu opilství bude objektivní stránka tvořena třemi jednáními, např. pokud bude činem jinak trestným znásilnění. Objektivní stránku tvoří jednání spočívající v uvedení se do stavu nepřičetnosti, násilí a souloží.

odněti svobody v rozmezí tří až deseti let. Pokud je však v zákoně za čin jinak trestný stanoven mírnější trest, bude pachatel potrestán tímto mírnějším trestem.

Blíže bude o jednotlivých znacích skutkové podstaty trestného činu opilství pojednáno v následujícím výkladu.

2. 2 Skutková podstata trestného činu opilství

Pojem *skutkové podstaty* trestného činu není v trestním zákoníku nijak definován. Naopak nauka podává hned několik definic. V prvé řadě je jedním ze znaků trestného činu³¹. Lze ji definovat jako „*souhrn objektivních a subjektivních znaků, jež charakterizují jednotlivé trestné činy a navzájem je od sebe odlišují*“.³² Těmito znaky jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Pouze jednání, které obsahuje všechny uvedené znaky, je trestným činem. Skutkovou podstatu však nelze zaměňovat se skutkem, „*tedy jednáním či událostí ve vnějším světě způsobené člověkem, které naplňují znaky uvede ve skutkové podstatě*“.³³ Podřazení daného jednání pod příslušnou skutkovou podstatu je úkolem orgánů činných v trestním řízení. Lze ji tak přirovnat k „*šabloně či modelu trestného činu*“.³⁴

Její význam se dá vymezit pomocí čtyř funkcí, které plní. Jde o funkci typizační, identifikační, garanční a realizační. V identifikační funkci lze spatřit práci zákonodárce, který stanovením jednotlivých skutkových podstat určuje, jaká pro společnost škodlivá jednání jsou protiprávní a tím zároveň stanovuje podmínky trestní odpovědnosti. Zákonodárce tak definuje, jaké jednání je trestné a jakým trestem lze pachatele postihnout v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* zakotvenou v čl. 39 LZPS. Úzce pak tato funkce souvisí s funkcí garanční, jejímž účelem je garance rovnosti všech občanů před zákonem. Jako pachatele trestného činu lze stíhat každého, kdo se dopustí protiprávního jednání popsaného v zákoně a splňuje obecné podmínky trestní odpovědnosti. Funkce identifikační je realizována prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení, jež jednotlivá jednání podřazují pod zákonem stanovené skutkové podstaty. Činností orgánů činných v trestním řízení je určit, zda určitý skutek naplňuje znaky trestného činu či nikoliv. Realizační funkce pak spočívá v uskutečnění jednání, jež má znaky daného trestného činu.

---

³¹Současná právní úprava vymezuje tyto znaky trestného činu – protiprávnost, znaky skutkové podstaty trestného činu a obecné znaky (věk, přičetnost a u mladistvých rozumová a mravní vyspělost).

³²JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 142.

³³Tamtéž.

³⁴KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 110.

Následkem je uplatnění veškerých prostředků trestního práva vůči pachateli trestného činu, které zákon orgánům činným v trestním řízení svěřuje.³⁵

Skutkovou podstatu je možné dle různých hledisek třídit, např. podle vyjádření v zákoně, podle závažnosti trestných činů nebo podle struktury.³⁶ Dle vyjádření v zákoně jde o skutkovou podstatu popisnou, jelikož jsou v ní popsány jednotlivé znaky trestného činu. Vedle popisné jsou v zákoně zakotveny skutkové podstaty odkazovací, jež odkazují na určitou konkrétní normu, a dispoziční, jež odkazují na více norem stejného druhu.

Dle závažnosti trestných činů se rozlišuje skutková podstata základní (obsahující běžné znaky daného trestného činu), kvalifikovaná (tvořená znaky základní skutkové podstaty a dalším znakem zvyšujícím závažnost trestného činu) a privilegovaná (mající znaky základní skutkové podstaty a další znak snižující závažnost trestného činu).³⁷ S ohledem na zvláštní povahu trestného činu opilství bych ji označila za privilegovanou. A to z důvodu absence formy zavinění, jež je předpokládána jednotlivými skutkovými podstatami, jelikož činu jinak trestného se dopouští nepřičetný pachatel, jenž si však nepřičetnost způsobil zaviněným jednáním. V důsledku zaviněné nepřičetnosti je pachatel odsouzen za trestný čin opilství, nikoliv za čin, který spáchal. Navíc, i při spáchání více útoků jde pořád o jeden trestný čin opilství, což se nejvíce projeví při úvahách o trestu.

Dle struktury se jedná o skutkovou podstatu složitou, protože je vyjádřena více znaky objektivní a subjektivní stránky. Objektivní stránku tvoří alespoň dvě jednání, kdy jedním jednáním se pachatel zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti a dalším jednáním pak spáchá v tomto stavu čin jinak trestný. Subjektivní stránka může mít formu úmyslu nebo nedbalosti. V konkrétním případě je však možná pouze jedna forma. Pluralita se týká i trestu. Pokud se pachatel dopustí trestného činu opilství, soud mu v souladu se zákonem uloží trest odnětí svobody v rozmezí tří až deseti let. Pokud ovšem spáchá čin jinak trestný, na který je zákonem stanoven mírnější trest, bude potrestán oním mírnějším trestem. Vedle složité rozeznává nauka ještě skutkovou podstatu jednoduchou, jež neobsahuje více znaků stejného druhu.

---

³⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 117 - 119.

³⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 146.

³⁷ Tamtéž.

2. 3 Objekt trestného činu opilství

Objekt trestného činu je jedním z obligatorních znaků skutkové podstaty. Jak bylo uvedeno výše, každá skutková podstata musí mít svůj objekt. Pokud by tomu tak nebylo a jednání pachatele by nesměřovalo vůči určitému zájmu chráněnému trestním zákoníkem, nešlo by i při splnění veškerých ostatních podmínek trestní odpovědnosti o trestný čin. Objektem se rozumí „skupina společenských vztahů, zájmů a hodnot, jež jsou chráněny trestním právem“.³⁸

Nejčastěji se vyskytujícím tříděním objektu v literatuře je třídění dle stupně obecnosti, a to na objekt obecný neboli rodový, druhový neboli skupinový a individuální objekt. Pod pojmem obecný objekt se rozumí souhrn nejdůležitějších vztahů, zájmů a hodnot chráněných trestním zákoníkem.³⁹ V trestním zákoníku není obecný objekt nikterak vymezen. Naopak v trestním zákoně byl obecný objekt zakotven v § 1, šlo o „zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob“.

Druhový neboli skupinový objekt je definován jako skupina společenských vztahů nebo hodnot, které patří k téže oblasti života. Druhový objekt má velký význam pro systematiku zvláštní části trestního zákoníku. Trestné činy s příbuznými druhovými objekty jsou pak zařazeny do společných hlav nebo jednotlivých dílů.⁴⁰ Trestný čin opilství je zařazen do hlavy desáté s názvem Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, konkrétně pak do šestého dílu s názvem Jiná rušení veřejného pořádku. Druhovým objektem je tedy v tomto případě zájem nad zachováním veřejného pořádku.

Individuální objekt je vlastním znakem příslušné skutkové podstaty daného trestného činu. Jedná se o vztah, hodnotu či zájem, k jejichž ochraně slouží daná skutková podstata trestného činu.⁴¹ Individuálním objektem skutkové podstaty trestného činu opilství je zájem nad zachováním veřejného pořádku a ochrana osob před nebezpečím, jež plyne ze stavu zaviněné nepřičetnosti vyvolané požitím nebo aplikací návykové látky. Nebezpečí pak spočívá v tom, že ve stavu nepřičetnosti člověk není schopen ovládnout své jednání nebo rozpoznat jeho protiprávnost. Nebezpečí plyne i z nepředvídatelnosti a nekontrolovatelnosti jednání člověka.

Individuální objekt lze dále třídit na individuální objekt obecný, tedy znak skutkové podstaty trestného činu, a konkrétní, tedy ten konkrétní vztah či ta hodnota, jež byly ohroženy

---

³⁸ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 150.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž.

⁴¹ Tamtéž, s. 155.

nebo porušeny konkrétním jednáním.⁴² Jako příklad lze uvést zájem na ochraně zdraví, který porušil pachatel A. S., který dne 1. 12. 1992 po požití piva ztratil soudnost a po banální slovní rozeprá zaútočil v budově restaurace na poškozeného V.H. nožem tak, že ho bodl do břicha a následně prudčeji do hlavy, přičemž první rána nebyla tak silná, druhá však prorazila horní čelist pod okem, protřela oční nerv a způsobila trvalou slepotu oka.⁴³

V teorii se objevuje ještě další třídění objektů. Jedná se o objekt hlavní, který zahrnuje zájmy, hodnoty a vztahy, na něž trestný čin bezprostředně či primárně útočí, a objekt vedlejší neboli sekundární, jímž se rozumí vztahy, zájmy a hodnoty, které jsou trestným činem zasaženy nahodile.⁴⁴ V případě trestného činu opilství je tím primárním objektem zájem na řádném zachování veřejného pořádku, tedy ochrana společnosti před nebezpečím, jež vzniká jako důsledek zaviněného uvedení se do stavu nepřičetnosti. Sekundárním objektem je pak ten konkrétní zájem, který byl porušen jednáním ve stavu zaviněné nepřičetnosti. Právě vymezení primárního a sekundárního objektu odůvodňuje závěr, že trestný čin opilství je abstraktním ohrožovacím deliktem; zavinění nesměřuje ke spáchání kvazideliktu, ale k uvedení se do stavu nepřičetnosti, v opačném případě by šlo o trestný čin opilství, ale o případy *actio libera in causa doloza* nebo *culpoza*.

Na závěr je nutné vysvětlit ještě pojem *předmět útoku*. Pojmy objekt a předmět útoku je nutné rozlišovat a vzájemně nezaměňovat. Odlišnosti spočívají v tom, že předmět útoku není obligatorním znakem skutkové podstaty, když jsou upraveny v trestním zákoníku skutkové podstaty, které předmět útoku nemají. Jedná se o trestné činy čistě činnostní a čistě nečinnostní. Předmětem útoku jsou lidé nebo věci, na které pachatel bezprostředně útočí a tím zároveň zasahuje objekt trestného činu. Předmět útoku je významný zejména v trestním právu procesním, kdy pomáhá konkretizovat a individualizovat daný trestný čin.⁴⁵ Předmětem trestného činu opilství mohou být jak lidé, tak i věci.

2. 4 Objektivní stránka trestného činu opilství

Objektivní stránka trestného činu je dalším z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu. „*Objektivní stránka trestného činu charakterizuje způsob spáchání trestného*

---

⁴² JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 155.

⁴³ Rozhodnutí Okresního soudu Praha - západ ze dne 13. května 1993, sp. zn. 1 T 62/93.

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 155.

⁴⁵ Tamtéž, s. 159.

činu“.⁴⁶ Jejími obligatorními znaky jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem.

Objektivní stránku trestného činu opilství tvoří, jak již bylo uvedeno výše, minimálně dvě jednání. Prvním jednáním se pachatel zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky. Následně je potřeba pro naplnění této skutkové podstaty další jednání, jež má znaky trestného činu. Jednání spáchané v zaviněné nepřičetnosti se označuje jako kvazidelikt neboli čin jinak trestný. Nemůže jít o trestný čin, protože zde chybí jeden z hlavních předpokladů trestní odpovědnosti, a to přičetnost. Nedostatek přičetnosti pak způsobuje nedostatek zavinění ve vztahu ke kvazideliktu. Z výše uvedeného vyplývá závěr, že zavinění se vztahuje pouze k jednání, jímž se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti jako výsledku jeho jednání, nikoliv však k jednání, jehož se dopustil ve stavu zaviněné nepřičetnosti. Pokud by se zavinění vztahovalo k jednání v zaviněné nepřičetnosti, pak se nejedná o skutkovou podstatu trestného činu opilství, ale o případy *actio libera in causa doloza* nebo *culpoza*.⁴⁷

Z předchozího odstavce lze dále dovodit, že primárním následkem trestného činu opilství je již zmiňovaný stav nepřičetnosti, jenž je způsobený úmyslným nebo nedbalostním jednáním pachatele. Sekundárním, nahodile vzniklým následkem, k němuž se zavinění vůbec nevztahovalo a z nedostatku přičetnosti ani vztahovat nemohlo, je spáchání činu jinak trestného. Opět tak lze dospět k závěru, že trestný čin opilství je abstraktní ohrožovací delikt, kdy ohrožením je samotné uvedení se do stavu nepřičetnosti. Při uplatnění zásady subsidiarity trestní represe jde o trestný čin teprve až v okamžiku, kdy osoba v zaviněné nepřičetnosti spáchá tzv. kvazidelikt neboli čin jinak trestný.⁴⁸

Jednání, jímž se pachatel zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti, spočívá v požití nebo aplikaci návykové látky. Pokud jde o zavinění, je skutková podstata konstruována alternativně, tedy zavinění může mít formu úmyslu nebo nedbalosti. V konkrétním případě je však možná pouze jedna z forem, jež musí být před soudem prokázána. Pokud by se pachatel neuvedl do stavu nepřičetnosti alespoň z nevědomé nedbalosti, tak není trestně odpovědný. Naopak, pokud bude u pachatele prokázána zmenšená přičetnost, nelze použít ustanovení o trestném činu opilství. Vyplývá to z odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikovaného pod č. 22/93 Sb. rozh. tr., ve kterém je výslovně zdůrazněno, že „o trestném činu opilství je možné uvažovat jen tehdy, jestliže alespoň jedna ze složek pachatelova

---

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 159.

⁴⁷ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 – 32.

⁴⁸ Tamtéž.

jednání (rozpoznávací nebo ovládací) byla v době činu v důsledku opilosti prakticky vymizelá; pokud však došlo pouze k jejímu snížení, byť výraznému, je třeba takový čin posoudit jako trestný čin, jehož zákonné znaky naplňuje.⁴⁹ V případě pochybností ohledně otázky nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti je nutné uplatnit zásadu in dubio pro reo a aplikovat to ustanovení, jež je pro pachatele příznivější. Pokud se pachatel uvedl zaviněně do stavu nepřičetnosti, lze mu uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby ve výši deseti let. Pokud však spáchal čin, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním mírnějším trestem. Tak např. v případě, že se pachatel dopustí trestného činu vraždy v zaviněné nepřičetnosti, na který zákon stanoví trest odnětí svobody ve výměře deset až osmnáct let, a soud shledá pachatele vinným trestným činem opilství, bude potrestán dle trestní sazby za trestný čin opilství. Pokud by se pachatel dopustil trestného činu výtržnictví a soud dospěl k závěru, že tento trestný čin spáchal v zaviněné nepřičetnosti, byl by odsouzen za trestný čin opilství. Jelikož je ale zákonem za trestný čin výtržnictví stanoven trest odnětí svobody až na dva, resp. tři roky, bude potrestán tímto mírnějším trestem. V případě, že pachatel spáchal trestný čin ve stavu zmenšené přičetnosti, bude vůči němu postupováno podle obecných zásad, platí pro něj tedy normální trestní sazby. Novou kodifikací trestního práva však došlo ke zvyšování trestních sazeb u některých trestných činů. V některých případech tak půjde těžko určit, co je pro pachatele příznivější, např. při shodné trestní sazbě u trestného činu opilství a těžkého ublížení na zdraví (viz § 145 odstavec první trestního zákoníku).

Poněvadž je v této podkapitole pojednáno o objektivní stránce trestného činu opilství, je potřeba zastavit se i u pojmu *návyková látka*. Pojem je definován v ustanovení § 130 trestního zákoníku a rozumí se jím „*alkohol, omamné, psychotropní a ostatní látky způsobílé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování*“. Tato definice byla zakotvena v trestním zákoně novelou č. 175/1990 Sb. V nezměněné podobě pak byla převzata i do trestního zákoníku. Lze vyzdvihnout především to, že zákonodárce vymezil pojem návykové látky dostatečně široce, aby tak zamezil případně tomu, že při příkladném výčtu by se na některou látku mohlo zapomenout.

Naukou je pojem návyková látka kritizován.⁵⁰ Kritika dopadá jak na název samotný, tak i na obsah celé definice. Je zvláštní, že zákonodárce tuto kritiku při novelizaci trestního zákona nebral v potaz a opět použil pojem návyková látka, přestože je zavádějící a zcela

⁴⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. května 1992, sp. zn. 11 To 73/1992.

⁵⁰ Např. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 191. TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 – 32.

nepřesný, neboť ne všechny látky jsou způsobily vyvolat návyk. Dle mého názoru by vhodnějším byl název navrhovaný Říhou – opojné látky⁵¹. V případě těchto látek není důležité vyvolání návyku, ale jejich způsobnost nepříznivě ovlivnit ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování člověka. Při samotném definování by bylo vhodnější sjednotit dosavadní právní úpravu a používat v právním řádu pouze jednu definici návykové látky (viz definice návykové látky v trestním zákoníku a v zákoně č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů).

Jednání, jímž se pachatel zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti, spočívá v požití nebo aplikaci návykové látky. Požitím se rozumí příjem návykové látky ústy neboli orálně. Jde např. o příjem alkoholu, extáze, polykání šťáv při žvýkání listů koky. Aplikací se pak rozumí jiný způsob příjmu návykové látky, např. čichání, injekční aplikace, šňupání, kouření, působení přes pokožku pomocí obkladů nebo koupelí.⁵² Zákodárce v současné právní úpravě vypustil často diskutovaný pojem *nebo jinak*. Tento pojem byl naukou mnohokrát rozebírán a názory na způsob jiného uvedení se do stavu nepřičetnosti byly různé. Část teorie zastávala ten názor, že zavedení pojmu *nebo jinak* je výsledkem nedůslednosti zákodárce, který se nechal při tvorbě skutkové podstaty trestného činu opilství inspirovat úpravou z roku 1950, neboť v té bylo zakotveno, že pachatel se mohl uvést do stavu nepřičetnosti požitím alkoholu nebo jinak. Zavedením a zároveň širokým vymezením pojmu *návyková látka* by však mělo dopadat na jakékoliv přivedení se do stavu nepřičetnosti.⁵³ Objevují se však i názory jiné a uvádějí se více či méně pravděpodobné případy, jak je možné se uvést do stavu nepřičetnosti jiným způsobem. Teryngel zmiňuje pravidelné střídání světla a stínu u epileptiků, jež je schopné přivodit epileptický záchvat; dále stav euforie při zvlášť výrazném orgasmu, který by mohl vést ke ztrátě ovládacích nebo rozpoznávacích schopností; ztrátu ovládacích nebo rozpoznávacích schopností by mohly způsobit i některé cviky, jako je dlouhodobý stoj na hlavě. Ve všech těchto případech je ovšem zapotřebí, aby pachatel alespoň měl a mohl vědět, že by se mohl dostat do stavu nepřičetnosti.⁵⁴ Jiný případ uvádí Říha – diabetik, jenž i přes pokyny lékaře nedodržel životosprávu, požíval alkohol a zakázané pokrmy tak, že si přivodil stav nepřičetnosti.⁵⁵ Ačkoliv některé případy se mohou zdát na první pohled více vykonstruované, tak nejsou nemožné. Proto se přikláním k názoru, že

---

⁵¹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

⁵² Tamtéž.

⁵³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Linde, 2008, s. 601.

⁵⁴ TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 – 32.

⁵⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

v předcházející právní úpravě nešlo o legislativní chybu ze strany zákonodárce, naopak snahou bylo postihnout veškerá jednání, při nichž se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti. Za současného stavu právní úpravy na některá uvedení se do stavu nepřičetnosti skutková podstata trestného činu opilství nedopadá a pachatel tak zůstává beztrestný. Nedůvodné zvýhodňování jiného způsobu uvedení se do stavu nepřičetnosti než požitím nebo aplikací návykové látky tak porušuje zásadu rovnosti před zákonem. Bylo by proto vhodné a žádoucí do skutkové podstaty trestného činu opilství pojem *nebo jinak* opět vložit.

2. 4. 1 Kvazidelikt

Kvazidelikt neboli čin jinak trestný je objektivní podmínkou trestnosti trestného činu opilství. „Čin jinak trestný je čin, který je v daném případě beztrestný, ale za jiných okolností by trestný byl“.⁵⁶ Pokud jde o skutkovou podstatu trestného činu opilství, je kvazideliktem jednání, které nemá veškeré znaky trestného činu, chybí zejména přičetnost a zavinění. Činem jinak trestným může být až na výjimky kterýkoliv trestný čin a dle ustanovení § 111 trestního zákoníku také vývojová stádia a účastenství. Kvazideliktem tedy nemůže být jiný protiprávní čin, např. přešupek či jiný správní delikt.⁵⁷ K tomuto závěru dospěl ve svém rozhodnutí i Krajský soud v Liberci.⁵⁸

V teorii se lze setkat s názorem, že kvazideliktem nemohou být některé trestné činy vojenské, konkrétně trestný čin vyhýbání se výkonu služby a trestný čin vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby. Jde o trestné činy, kde zneužití návykové látky je znakem skutkové podstaty.⁵⁹ Pachatel těchto trestných činů úmyslně požije nebo aplikuje návykovou látku, aby se vyhnul výkonu služby. Úmysl se vztahuje jednak k požití nebo aplikaci návykové látky, jednak k vyhnutí se výkonu služby. V případě trestného činu opilství se zavinění vztahuje ke stavu nepřičetnosti, nikoliv k jednání ve stavu nepřičetnosti. Z výše uvedeného plyne závěr, že trestné činy vyhýbání se výkonu služby a vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby nemohou být kvazideliktem.

---

⁵⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 123.

⁵⁷ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

⁵⁸ Rozhodnutí Krajského soudu v Liberci ze dne 12. května 1954, sp. zn. 3 To 92/54.

⁵⁹ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

Případy, které vyžadují soustředěnou pozornost a sofistikované jednání, u nichž si lze jen těžko představit, že by mohly být spáchány v nepřičetnosti, např. některé hospodářské trestné činy, je nutné posuzovat vždy individuálně.⁶⁰

Jak již bylo uvedeno v předchozím výkladu, kvazideliktem nejsou trestné činy, kde zneužití návykové látky je znakem skutkové podstaty. Zajímavým je případ trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 trestního zákoníku). Pádným příkladem je chirurg, jenž není ve službě a nemá ani pohotovost, který se na oslavě svých narozenin požitím alkoholu uvede do stavu nepřičetnosti. Poté je zavolán k operaci do nemocnice a v tomto stavu se jí rozhodne provádět, čímž tedy vykonává ve stavu vylučujícím způsobilost způsobeným vlivem návykové látky činnost, při které by mohl ohrozit život nebo zdraví člověka. Tento příklad tak dokládá, že kvazideliktem může být i trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky.

Činem jinak trestným může být i příprava a pokus o trestný čin. V teorii se sice objevují názory, že příprava zpravidla nepřichází v úvahu. Při pohledu na jednotlivé formy přípravy, tak jak jsou zakotveny v ustanovení § 20 trestního zákoníku, lze ovšem konstatovat, že příprava je možná, pokud bude spočívat v opatřování prostředků nebo nástrojů ke spáchání trestného činu nebo ve srocení.⁶¹ Jako příprava k trestnému činu bude posouzeno i jednání opilce, který opatří zbraň hlavnímu pachateli, který se však o trestný čin ani nepokusí. Pokud by ale jednání hlavního pachatele dospělo alespoň do stádia pokusu, bylo by kvazideliktem účastenství ve formě pomoci k trestnému činu.⁶²

V případech jednotlivých forem účastenství nebude přicházet v úvahu organizátorství. U nepřičetného pachatele si lze těžko představit, že by byl schopen nějakého zosnování či plánování nebo řízení trestného činu. Pokud jde o návod nebo o pomoc, tak nejsou nepravděpodobné případy těchto forem účastenství, viz zmíněný příklad opilce, který opatří prostředky ke spáchání trestného činu hlavnímu pachateli, jenž se o něj alespoň pokusí. Dle mého názoru není vyloučeno, aby se opilci podařilo vzbudit v pachateli spáchání trestného činu, i když se to na první pohled může zdát velmi nepravděpodobné. Zejména by mohlo jít o pachatele, jenž je také pod vlivem alkoholu, ne však ve stavu vylučujícím přičetnost.

U činu jinak trestného mají význam i okolnosti vylučující protiprávnost. Platí, že co je beztrestné u přičetné osoby, je beztrestné i u osoby nepřičetné. Pokud tak došlo k jednání, jež

---

⁶⁰ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995, s. 69.

má znaky činu jinak trestného za podmínek nutné obrany, nejde o kvazidelikt. Podle obecných zásad se bude postupovat i v důvodech zániku trestnosti, např. opilec dobrovolně upustí od pokusu spáchat trestný čin.⁶³

Již výše bylo řečeno, že kvazideliktem neboli činem jinak trestným je jednání pachatele v zaviněné nepřičetnosti. Nejde o trestný čin, protože zde chybí zejména přičetnost a zavinění. Přesto je nutné zkoumat subjektivní stránku, a to z důvodu zjištění, zda se pachatel dopustil kvaziúmyslného nebo kvazinedbalostního činu jinak trestného nebo k čemu směřoval kvaziúmysl, např. zda šlo o ublížení na zdraví s následkem smrti nebo vraždu; krádež nebo neoprávněné užívání cizí věci. Obecně je zkoumání subjektivní stránky velice obtížné. Usuzuje se na ni především z vnějších projevů, tedy z okolností, za nichž byl trestný čin spáchán. Právě závažnost kvazideliktu má význam pro výši trestní sazby. Pokud by pachatel činem jinak trestným naplnil skutkovou podstatu trestného činu, za nějž zákon ukládá mírnější trest než za trestný čin opilství, bude potrestán tímto mírnějším trestem.

V souvislosti s jednáním v zaviněné nepřičetnosti bych se krátce pozastavila nad úvahou Solnaře, že pokud se pachatel ve stavu nepřičetnosti zmocní cizí věci, nelze jej potrestat za trestný čin krádeže z důvodu nedostatku přičetnosti při jeho spáchání, ale lze jej potrestat jako přičetného za trestný čin zatajení cizí věci.⁶⁴ S tímto jeho názorem nemohu souhlasit. Cožpak pachatel trestného činu krádeže je zároveň uznán vinným i za trestný čin zatajení cizí věci? Dle mého názoru je právě skutková podstata trestného činu zatajení cizí věci konzumována skutkovou podstatou trestného činu krádeže, kdy stejným objektem je zájem na ochraně vlastnictví. Pokud je tedy přičetný pachatel uznán vinným „pouze“ trestným činem krádeže, nelze uznat vinným nepřičetného pachatele, dopustil-li se krádeže, až bude opět přičetný z následného zatajení cizí věci. Došlo by tak k porušení zásady rovnosti před zákonem. Bude-li tak činem jinak trestným krádež, bude pachatel uznán vinným pouze trestným činem opilství, nikoliv však ve vícečinném souběhu s trestným činem zatajení cizí věci.

Jiná situace nastává naproti tomu v případě, že kvazideliktem je trvajícím trestným činem, např. zbavení osobní svobody. Pachatel ve stavu nepřičetnosti uvězní poškozeného D. ve svém bytě, přičemž jej dále vězní i po nabytí přičetnosti. Pachatel trvajícím trestným činem je potrestán za vyvolání a především udržování protiprávního stavu. Nabytím přičetnosti pachatele u výše zmíněného příkladu dochází k přerušení jednoty skutku. Jednání pachatele

---

⁶³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. s. 69.

⁶⁴ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2003, s. 237.

soud posoudí jako vícečinný souběh trestného činu opilství s trestným činem zbavení osobní svobody.⁶⁵

2. 5 Subjekt trestného činu opilství

Subjekt trestného činu patří vedle objektu, objektivní stránky a subjektivní stránky k obligatorním znakům skutkové podstaty trestného činu. Lze jej definovat jako „*trestně odpovědnou fyzickou osobu, jež se dopustila jednání naplňujícího znaky trestného činu*“.⁶⁶ Pachatelem trestného činu může být pouze fyzická osoba, jež v době spáchání trestného činu dosáhla věku patnácti let, byla příčetná a v případě mladistvého rozumově a mravně vyspělá. Pachatelem trestného činu může být kdokoliv, kdo splňuje výše uvedené obecné znaky, pokud není v zákoně stanoveno, že trestného činu se může dopustit pouze osoba se specifickými vlastnostmi, postavením nebo způsobilostí, tzv. konkrétní nebo speciální subjekt.⁶⁷

Pokud jde o věk, musí jít o osobu, jež dosáhla věku patnácti let, a to již v době uvádění se do stavu nepřičetnosti. Dle mého názoru je možné si představit i situaci, kdy se do stavu nepřičetnosti uvede osoba z hlediska věku trestně neodpovědná, avšak ke spáchání činu jinak trestného dojde až v okamžiku, kdy je již trestně odpovědná (např. osoba se v den svých patnáctých narozenin uvede do stavu nepřičetnosti a následujícího den v tomto stavu spáchá trestný čin). V takovém případě nebude pachatel trestně odpovědný, jelikož k jednání – uvedení se do stavu nepřičetnosti a následku – ohrožení veřejného pořádku došlo v době, kdy ještě pachatel nedosáhl zákonem stanoveného věku, jako jedné z podmínek trestní odpovědnosti. K tomuto řešení je možné dospět i aplikací ustanovení § 2 odstavce 4 trestního zákoníku, v němž je stanoveno, že není rozhodující, kdy nastane nebo měl nastat následek, ale rozhodující je, kdy došlo k jednání. Tento závěr také plně odpovídá pojetí trestného činu opilství jako ohrožovacího deliktu.

Příčetným musí být pachatel do počátku, od kterého se začne uvádět do stavu nepřičetnosti. Pokud by pachatel nedokázal ovládnout to, zda se uvede do stavu nepřičetnosti, tak není trestně odpovědný pro nepřičetnost. Týká se to např. osob ve čtvrtém stádiu závislosti na alkoholu. Tyto osoby ví, jak na ně alkohol působí, ale z důvodu své závislosti nejsou

---

⁶⁵ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

⁶⁶ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 180.

⁶⁷ Tamtéž.

schopny zdržet se jeho konzumace.⁶⁸ Z hlediska zavinění je třeba alespoň nevědomé nedbalosti, tedy že vzhledem k okolnostem a svým poměrům pachatel vědět měl a mohl, že si svým jednáním může přivodit stav nepřičetnosti. Pro spáchání kvazideliktu je již nutná pachatelova nepřičetnost. Pokud by šlo o pachatele přičetného nebo pachatele jednajícího ve stavu zmenšené přičetnosti, jinými slovy pokud by rozpoznávací nebo ovládací schopnosti nebyly vymizelé nebo by byly pouze výrazně zeslabeny, byla by tu plná trestní odpovědnost (pozn. jednání ve zmenšené přičetnosti viz výklad výše v podkapitole 2. 4).

Trestný čin opilství bývá v teorii zařazen mezi tzv. vlastnoruční delikty. Pojem vlastnoruční delikt definuje Dolenský jako „*bezprostřední jednání, které musí pachatel provést osobně, ale nemusí jej spáchat rukou*“.⁶⁹ Jako příklady vlastnoručních deliktů vedle opilství jsou uváděny křivé svědectví, dvojí manželství, soulož mezi příbuznými, neposkytnutí pomoci. Vlastnoruční delikty nelze spáchat ve formě spolupachatelství. Jednak se jedná o ty případy, kdy skutková podstata předpokládá dvě jednání, kdy jeden z pachatelů se dopustí jednoho jednání a další ze spolupachatelů druhého jednání; jednak o případy, kdy každý ze spolupachatelů se dopustí jednání, jež by až v souhrnu dalo jednání vyžadované skutkovou podstatou. Není možné ani nepřímé pachatelství, tedy spáchání trestného činu opilství prostřednictvím jiné osoby. Je však možné, aby nepřímý pachatel využil ke spáchání trestného činu osoby jednající v zaviněné nepřičetnosti. Nevěděla-li nepřičetná osob, že by ve stavu nepřičetnosti měla spáchat trestný čin, dopouští se trestného činu opilství. Nepřímý pachatel by byl plně trestně odpovědný.⁷⁰ Pokud však osoba jednající v nepřičetnosti věděla, že se ve stavu nepřičetnosti dopustí trestného činu, posuzuje se její jednání jako *actio libera causa in doloza*.

Zajímavou je otázka účastenství ve formě oranizátorství, návodu a pomoci na trestném činu opilství. Organizátorství nebude připadat v úvahu. Pokud by A. zosnoval spáchání trestného činu, ke kterému chtěl využít zaviněně nepřičetného B., tak jednání A. posoudíme jako nepřímé pachatelství, nikoli jako organizátorství. Jednání B. je trestným činem opilství, pokud nevěděl, že má v nepřičetnosti spáchat trestný čin, nebo *actio libera in causa doloza* vědě-li, že má spáchat trestný čin.

Účelem navádějícího je vzbudit v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin. Přičemž jeho úmysl směřuje k určité osobě a k individuálně určitému trestnému činu. Nelze jiného přimět ke spáchání trestného činu opilství, když se v tomto případě zavinění vztahuje k uvedení se do

---

⁶⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. ledna 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007.

⁶⁹ DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd*, 1993, č. 2, s. 16 – 19.

⁷⁰ Tamtéž.

stavu nepřičetnosti, ne ke kvazideliktu. Opět může nastat situace, kdy A. navede nepřičetného B. ke spáchání trestného činu. Jednání A. posoudí soud jako nepřímé pachatelství, jednání B. jako trestný čin opilství. Věděl-li B., že má v nepřičetnosti spáchat trestný čin, kvalifikuje soud jeho jednání jako *actio libera in causa doloza*. (Účastenství na *actio libera in causa doloza* viz kapitola 3. *Actio libera in causa*.)

Pomocník podporuje hlavního pachatele při páčání trestného činu, umožňuje nebo usnadňuje mu spáchat konkrétní trestný čin. Pokud by A. věděl, že B. je v opilosti náchylný k výtržnostem, a proto ho povzbuzoval v pití a objednával mu alkoholické nápoje, tak lze toto jednání označit spíše za provokaci než pomoc k trestnému činu opilství. Na podporu tohoto tvrzení se dá odkázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR publikované pod č. 51/06, kde je stanoveno, „že pomocník ví o úmyslu pachatele trestného činu a sám úmyslně jedná tak, aby byl jemu známý úmysl uskutečněn“.⁷¹ V případě trestného činu opilství se ale úmysl vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne ke spáchání trestného činu v tomto stavu, jinak by se jednalo o *actio libera in causa doloza*. Zaviněná nepřičetnost není trestná. Z toho plyne závěr, že ani pomoc na trestném činu opilství není možná.⁷²

2. 6 Subjektivní stránka trestného činu opilství

Subjektivní stránka trestného činu je posledním ze čtyř obligatorních znaků charakterizujících skutkovou podstatu. Subjektivní stránka je tvořena „souborem znaků, jež charakterizují vztah pachatele k trestnému činu“. Jinými slovy jde o soubor znaků charakterizujících psychiku pachatele. Jediným obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu je zavinění. Stanovením zavinění coby znaku subjektivní stránky trestného činu odpovídá i jedné ze zásad českého trestního práva, a to zásadě odpovědnosti za zavinění. Podmínkou trestní odpovědnosti je spáchání trestného činu alespoň v nevědomé nedbalosti, tzn. že pachatel vzhledem k okolnostem a svým poměrům měl a mohl vědět, že jeho jednání směřuje ke spáchání trestného činu. Trestní právo odmítá tzv. objektivní odpovědnost, tedy odpovědnost bez zavinění.⁷³

Subjektivní stránka trestného činu opilství je specifická. Specifikum je spatřováno ve skutečnosti, že zavinění se vztahuje na uvedení se do stavu nepřičetnosti a na stav

⁷¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. prosince 2005, sp. zn. 5 Tdo 1466/2006.

⁷² Odlišně v otázce účastenství ve formě pomoci ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

⁷³ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 207.

nepříčetnosti jako výsledek tohoto jednání. Pachatel se do stavu nepříčetnosti může přivést úmyslně nebo z nedbalosti. Pokud by se pachatel uvedl do stavu nepříčetnosti nezaviněně (např. pokud by vypil nápoj, aniž by měl a mohl vědět, že obsahuje alkohol; nebo pokud jde o osobu v posledním stádiu závislosti na alkoholu, jež není schopna ovládnout požití alkoholického nápoje a není tak schopna ovládnout to, že se neuvede do stavu nepříčetnosti⁷⁴), tak není trestně odpovědný, jelikož nezaviněné následky se nepřičítají. Je třeba zdůraznit, že zavinění se vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepříčetnosti, ale ne ke kvazideliktu.

Koncepce trestného činu opilství, v teorii označované jako tzv. Rauschdelikt, podle teoretiků nejlépe odpovídá zásadě odpovědnosti za zavinění. Solnař uvádí tři možné varianty, jak řešit otázku spáchání činu jinak trestného v zaviněné nepříčetnosti:

1. **Zákon se touto otázkou vůbec nezabývá.** V takovém případě je nutné postupovat dle obecných zásad. Pachatel se dopustil jednání v nepříčetnosti. Jelikož není splněna jedna z obecných podmínek trestní odpovědnosti, nejde o pachatele trestně odpovědného. Toto řešení nejlépe odpovídá zásadě odpovědnosti za zavinění, ale pro ochranu společnosti je zcela nepřijatelné. Přece jen je nutné rozlišovat mezi případy, kdy se do stavu nepříčetnosti osoba uvede zaviněně a případy, kdy stav nepříčetnosti je spojen s duševní poruchou, tedy s něčím, co člověk nemůže ovlivnit. Určitým východiskem, jak odstranit nedostatky tohoto řešení, by byla možnost, ještě lépe povinnost soudu uložit takové osobě ochranné léčení.⁷⁵ Bylo by však ochranné léčení adekvátní sankcí? Např. pokud by šlo o pachatele, jenž to jedenkrát přehnal s pitím a způsobil si stav nepříčetnosti, v němž spáchal čin jinak trestný.

2. **Plná trestní odpovědnost.** Toto řešení bylo zakotveno v československé právní úpravě v letech 1961 až 1991. Zaviněná opilost nebyla důvodem vylučující příčetnost ani polehčující okolností. Zastánci této právní úpravy odkazovali především na to, že případy duševních poruch jsou nezaviněné, kdežto alkoholové opojení je pachatelem zaviněno. Ve skutečnosti jde o řešení, jež je plně v rozporu se zásadou odpovědnosti za zavinění. Pachatel je potrestán za čin jinak trestný, jenž spáchal v nepříčetnosti. Chybí zde tedy jedna z podmínek trestní odpovědnosti.⁷⁶

3. **Koncepce Rauschdeliktu.** Koncepci Rauschdeliktu lze označit za kompromis mezi předchozími dvěma krajními řešeními. Jde o kompromis mezi zásadou odpovědnosti za zavinění a ochranou společnosti před nebezpečím vznikajícím ze zaviněného uvedení se do

---

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. ledna 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007.

⁷⁵ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2003, s. 245 – 247.

⁷⁶ Tamtéž.

stavu nepřičetnosti. Zaviněná nepřičetnost je zvláštním trestným činem. Trestné jsou tedy případy, kdy se pachatel zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu spáchá čin jinak trestný. Spáchání činu jinak trestného je obligatorní podmínkou trestnosti a samotné není trestné.⁷⁷

2. 7 Závěr

Zakotvení skutkové podstaty trestného činu opilství do zvláštní části trestního zákoníku je výsledkem snahy zákonodárce nalézt optimální řešení velmi složité otázky jak potrestat pachatele, jenž se v zaviněné nepřičetnosti dopustí činu jinak trestného. Jinými slovy je skutková podstata trestného činu opilství skloubením několika zásad trestního práva, a to zásady odpovědnosti za zavinění, zásady subsidiarity trestní represe a ochrany společnosti před nebezpečím spočívajícím v nepředvídatelnosti jednání nepřičetné osoby, jež si stav nepřičetnosti přivodila svým zaviněným jednáním.

Objektem skutkové podstaty trestného činu opilství je zájem na ochraně společnosti před jednáním, jehož se dopouští pachatel v zaviněné nepřičetnosti. Objektivní stránku tvoří jednak jednání, jímž se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti, jednak jednání v zaviněné nepřičetnosti. Pouhé uvedení se do stavu nepřičetnosti, aniž by došlo ke spáchání kvazideliktu, není dle stávající právní úpravy trestné. Pachatelem může být kdokoliv, kdo splňuje obecné podmínky trestní odpovědnosti a naplní skutkovou podstatu trestného činu opilství. Z hlediska subjektivní stránky je možné spáchat tento trestný čin úmyslně i z nedbalosti. Přitom zavinění se vztahuje pouze ke vzniku nepřičetnosti, ne však ke spáchání kvazideliktu, který je již páchan v nepřičetnosti. Pachatel tak nemůže ovládnout své jednání nebo rozpoznat jeho protiprávnost. Ve vztahu ke kvazideliktu se dá hovořit pouze o tzv. kvazizavinění.

Základem skutkové podstaty je zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti. Pokud se v tomto stavu pachatel dopustí více útoků, které mají znaky více trestných činů, jde pořád o jeden trestný čin opilství. Jednání pachatele v zaviněné nepřičetnosti je nutné posoudit jako jedno souvislé jednání, jeden skutek a jediný trestný čin opilství. Pachatel i více útoky v zaviněné nepřičetnosti stále naplňuje skutkovou podstatu téhož trestného činu opilství. Úzce

---

⁷⁷ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti: systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2003, s. 245 – 247.

s tím pak souvisí i ten fakt, že nelze spáchat trestný čin opilství v jednočinném souběhu s jiným trestným činem. Pro naplnění skutkové podstaty kteréhokoliv trestného činu zvláštní části trestního zákoníku je nutná alespoň částečná příčinnost, která je však v případě trestného činu opilství vyloučená.⁷⁸

---

⁷⁸ Rozhodnutí Okresního soudu Praha – západ ze dne 13. května 1993, sp. zn. 62/93.

3. ACTIO LIBERA IN CAUSA

3. 1 Obecný výklad k actio libera in causa

Koncepce actio libera in causa je upravena v odstavci druhém § 360 trestního zákoníku. Přes zařazení ve zvláštní části trestního zákoníku nejde o samostatný trestný čin. Jde o výjimku⁷⁹ jednak z trestného činu opilství, jednak z beztrestnosti pachatele jednajícího v nepříčetnosti. Smyslem této koncepce je chránit společnost před pachateli trestných činů, jež by chtěli zneužít jednu ze základních zásad trestního práva, a to zásadu odpovědnosti za zavinění.⁸⁰ Actio libera in causa může mít formu úmyslu nebo nedbalosti. Pachatel se úmyslně uvede do stavu nepříčetnosti za účelem spáchání v tomto stavu trestného činu. Jde o actio libera in causa doloza neboli tzv. opití se na kuráž⁸¹. Actio libera in causa culpoza je případ, kdy se pachatel úmyslně nebo z nedbalosti uvede do stavu nepříčetnosti a v tomto stavu spáchá trestný čin z nedbalosti. V obou uvedených případech by se pachatel dovolával trestní neodpovědnosti z důvodu nepříčetnosti v době spáchání trestného činu. A právě tomu má konstrukce actio libera in causa zabránit.

Stejně jako trestný čin opilství i actio libera in causa tvoří dvě jednání. První jednání zahrnuje úmyslné nebo nedbalostní uvedení se do stavu nepříčetnosti. Následuje druhé jednání, kdy nepříčetný pachatel naplňuje některou ze skutkových podstat zvláštní části trestního zákoníku. Podstatnou odlišností od trestného činu opilství je otázka zavinění, které se v tomto případě vztahuje jednak k uvedení se do stavu nepříčetnosti, jednak ke spáchání trestného činu ve stavu nepříčetnosti. U trestného činu opilství se však zavinění vztahuje pouze k uvedení se do stavu nepříčetnosti, v tomto stavu pak již pachatel jedná nezaviněně.

Informace o tomto institutu čeští autoři čerpají z německé literatury. V ní bylo zformulováno několik teorií, jak pohlížet na actio libera in causa. Jedná se o *řešení v rámci skutkové podstaty*, *teorii výjimky* a *teorii neslučitelnosti*.⁸² Je samozřejmě nutné zdůraznit, že všechny výše uvedené teorie vycházejí z německého trestního práva, konkrétně pak ze

---

⁷⁹ Říha, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 40. Shodně CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995, s. 50.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Výraz „opití se na kuráž“ není zcela přesný. Mohl by vzbudit dojem, že stav nepříčetnosti může být způsoben jen požitím alkoholu. Úmyslně nebo z nedbalosti se uvést do stavu nepříčetnosti lze ale i jinými návykovými látkami či jiným způsobem.

⁸² Říha, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 40.

skutečnosti, že tento institut není výslovně v německém Strafgesetzbuch upraven, tak jako je tomu v trestním zákoníku. Pokud se jedná o řešení v rámci skutkové podstaty, jeho základem je, že již samotné uvádění se do stavu nepřičetnosti je trestněprávně relevantní. Příčetný pachatel se rozhodne v nepřičetnosti spáchat trestný čin a přiváděním se do stavu nepřičetnosti začíná páchat trestný čin. Asi nejvíce je tato teorie v souladu se zásadou odpovědnosti za zavinění, protože zavinění zahrnuje již uvádění se do stavu nepřičetnosti, a tím počíná pachatel páchat trestný čin. Největším nedostatkem této teorie je, že samotné opíjení se nenaplnuje ještě žádnou skutkovou podstatu trestného činu.⁸³ Dva pachatelé se rozhodnou, že se ve večerních hodinách vloupají do bytu P. a zmocní se jeho sbírky obrazů. Jeden z pachatelů ví, že ve střízlivém stavu by něco takového neudělal, a proto se na to musí pořádně napít. Oba sedí v hospodě, jeden se opíjí, druhý sedí u sklenice s vodou. Podle řešení v rámci skutkové podstaty by již byl pachatel, který se opíjí, trestně odpovědný, zatímco druhý z pachatelů by byl beztrestný.

Proti řešení v rámci skutkové podstaty stojí teorie výjimky. Je založena na tom, že *actio libera in causa* je výjimkou ze zásady, že pachatel musí být v době spáchání trestného činu příčetný.⁸⁴ V podstatě jde o teorii uplatňovanou v našem trestním právu. Z hlediska účinné ochrany společnosti je nutné rozlišovat zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti a nezaviněný stav nepřičetnosti, a dále pak účel, k němuž nepřičetnost směřovala. V německém trestním právu, kde není výslovně zakotven tento institut, odpůrci této teorie namítají rozpor se zásadou *nullum crimen sine lege*.

Zastánci poslední teorie – teorie neslučitelnosti vytýkají, že výše uvedená řešení jsou v rozporu se zásadami *nullum crimen sine lege* (z důvodu nedostatku výslovného zakotvení v německém Strafgesetzbuch) a *nullum crimen sine culpa* (nedostatek zavinění u nepřičetného pachatele). Zastávají názor, že zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti a spáchání trestného činu v tomto stavu je plně postihováno trestným činem opilství.⁸⁵ V tomto případě lze namítnout, že vůbec nezohledňují vyšší míru společenské závažnosti u *actio libera in causa*. Je podstatným rozdílem pokud se pachatel rozhodne spáchat trestný čin, avšak je si vědom toho, že jako střízlivý na to nebude mít odvalu, a za účelem spáchání trestného činu si přivodí stav nepřičetnosti, a případem, kdy se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti bez tohoto záměru, tedy bez záměru páchat trestnou činnost.

---

⁸³ Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 1. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 – 40.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

3. 2 *Actio libera in causa doloza*

Pachatel se úmyslně uvede do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal trestný čin. Úmysl spáchat trestný čin pojal pachatel v době, kdy byl přičetný. Je tedy nutný dvojitý úmysl – ke stavu nepřičetnosti a ke spáchání trestného činu v tomto stavu. Nezbytné je, aby pachatel měl v úmyslu spáchat konkrétní trestný čin. Pokud by věděl, že je v nepřičetnosti náchylný k různým výtržnostem, mohlo by jít podle Říhy o trestný čin opilství.⁸⁶ Spíše se lze přiklonit k závěru, že jde o *actio libera in causa culpoza*. Pachatel již ze svých zkušeností mohl a měl vědět, že se ve stavu nepřičetnosti může dopustit zákonem zakázaného jednání, avšak spoléhal, že se to tentokrát nestane. Problematický se jeví případ, kdy se pachatel v přičetném stavu rozhodne, že provede trestný čin vůči konkrétní osobě, kterou však ve stavu nepřičetnosti zamění s jinou. Pachatel A. si naplánuje, že večer znásilní B. Za tímto účelem se uvede do stavu nepřičetnosti. V tomto stavu pak zamění B. za C., sleduje C., zaútočí na ni a znásilní ji. Jedná o omyl v předmětu útoku – *error in persona*. Pachatel se mýlil v totožnosti oběti, což je ale bezvýznamná okolnost. Pachatel sledoval C., zaútočil na ni a znásilnil ji. Zcela naplnil danou skutkovou podstatu. Následek nastal na tom objektu, v tomto případě svobodě rozhodování v sexuální oblasti, který si pachatel představoval. Omyl v identitě oběti je pro trestní odpovědnost bezpředmětný. Skutek se stal tak, jak pachatel zamýšlel, došlo jen k záměně předmětu útoku.⁸⁷

Zajímavou se jeví i problematika účastenství na trestném činu s konstrukcí *actio libera in causa doloza*. Pokud jde o účast na první fázi jednání, na uvádění se do stavu nepřičetnosti, je otázka, zda jde o účastenství ve formě pomoci nebo o spolupachatelství. Spolupachatelství předpokládá společné jednání a úmysl k tomu směřující. *„O společné jednání jde, pokud každý ze spolupachatelů naplní svým jednáním všechny znaky skutkové podstaty trestného činu nebo každý ze spolupachatelů uskuteční jedno jednání (v případě trestných činů skládajících se z více jednání, např. znásilnění), které v souhrnu tvoří skutkovou podstatu trestného činu nebo činnost každého ze spolupachatelů je článkem řetězu, přičemž jednotlivé články tvoří ve svém celku skutkovou podstatu trestného činu.“*⁸⁸ *„Pomoc není součástí jednání, jež tvoří objektivní stránku skutkové podstaty, ale jde o jednání, které podporuje činnost hlavního pachatele. Pomocník ví o úmyslu pachatele a jedná tak, aby se úmysl*

⁸⁶ Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

⁸⁷ Odlišně Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. listopadu 1972, sp. zn. 1 Tz 68/72.

uskutečnil.“⁸⁹ Z výše uvedené interpretace pak vyplývá závěr, že pokud by byla aplikována teorie předsunutí, tak by osoba, která pachatele přivádí do stavu nepřičetnosti byla spolupachatelem trestného činu, protože její jednání, např. podávání alkoholických nápojů je článkem řetězce, který směřuje k vykonání trestného činu, tím je samotné uvedení se do stavu nepřičetnosti. Je však zajímavé, že ani stoupenci této teorie nepovažují jednání této osoby za spolupachatelství, ale za pomoc.⁹⁰ Dle teorie výjimky, kdy trestněprávně relevantní je až spáchání trestného činu ve stavu nepřičetnosti, by taková osoba byla pomocníkem. Podávání alkoholických nápojů, aplikace drogy do těla hlavního pachatele je jednáním, které umožňuje či usnadňuje činnost pachatele trestného činu. V tomto případě by spolupachatelství bylo možné, pokud by se oba pachatelé podíleli i na druhé části jednání. Pachatelé oba naplňují skutkovou podstatu trestného činu, kdy se zmocňují věcí v cizím bytě. Ve druhém případě každý vykonává jedno jednání, jež v souhrnu tvoří daný trestný čin, kdy jeden bije oběť a další se zmocňuje jejich věcí (trestný čin loupeže). Poslední možností, že činnost každého z nich tvoří články řetězce, jenž v souhrnu vytváří skutkovou podstatu, kdy jeden ze spolupachatelů je přiveze na místo činu, otevře dveře cizího bytu a další ze spolupachatelů se uvnitř zmocňuje cizích věcí.

Je také možné, aby se nepřičetný účastnil trestného činu jiné osoby. Je vyloučeno organizátorství, kdy si lze jen těžko představit, že nepřičetný zosnuje nebo řídí páchání trestného činu. Nemožné však není účastenství ve formě návodu a pomoci. Nepřičetný může obstarat zbraň pro pachatele trestného činu vraždy, může však i vzbudit v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin, třeba již u zmenšeně přičetného pachatele.

3. 3 Actio libera in causa culpoza

Pachatel se úmyslně nebo z nedbalosti uvede do stavu nepřičetnosti, nedbalost se pak vztahuje ke spáchání trestného činu, kdy pachatel měl a mohl vědět, že v nepřičetnosti může spáchat trestný čin. Typickým učebnicovým příkladem jsou případy řízení motorových vozidel ve stavu nepřičetnosti.⁹¹ Řidič, ačkoliv ví, že bude řídit auto, se uvede do stavu nepřičetnosti, v tomto stavu pak usedne za volant svého auta a způsobí dopravní nehodu. Dalo by se shrnout, že jde většinou o osoby, jež vědí, že mají vykonat určitou činnost, při které

---

⁸⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. prosince 2005, sp. zn. 5 Tdo 1466/2005.

⁹⁰ Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 192.

může dojít k ohrožení života zdraví nebo škodě na majetku, přesto si způsobí stav vylučující přičetnost. Jejich nedbalost pak spočívá v tom, že si způsobí tento stav.

Sporným se jeví případ, kdy má pachatel v úmyslu spáchat trestný čin, jeho úmysl však nezahrnuje uvedení se do stavu nepřičetnosti. Jinými slovy nedbalost se vztahuje k uvedení se do stavu nepřičetnosti, úmysl ke spáchání trestného činu.⁹² V takovém případě je otázkou, zda jde o *actio libera in causa doloza* nebo *culpoza*. Průběh jednání se zcela nekryje s představami pachatele. Pokud by se měl případ posoudit jako *actio libera in causa doloza*, byla by nutná příčinná souvislost mezi rozhodnutím v přičetnosti, stavem nepřičetnosti a spácháním trestného činu. To však není splněno, protože pachatel se do stavu nepřičetnosti uvedl z nedbalosti. Pachatelovým záměrem bylo spáchat trestný čin v přičetném stavu. Nepočítal, že by se uvedl do stavu nepřičetnosti, ani s tímto nebyl srozuměn. V případě *actio libera in causa in culpoza* jsou možné obě formy zavinění ke vztahu nepřičetnosti, postačí tedy i nevědomá nedbalost. Ke spáchání trestného činu se však vztahuje nedbalost. Nedbalost je spatřena v jednání, jímž se pachatel uvedl do stavu nepřičetnosti. Pachatel se rozhodne znásilnit C., při čekání na ni se uvede do stavu nepřičetnosti (z nedbalosti) a pak ji skutečně znásilní. Není dodržen kauzální průběh jednání, jelikož úmysl nezahrnuje nepřičetnost pachatele. Na druhou stranu následek nastal takový, jaký pachatel ve stavu přičetnosti zamýšlel. Pachatel pojal úmysl znásilnit C. již před přivedením se do stavu nepřičetnosti a tento stav spáchání trestného činu nijak neovlivnil. Přiklonila bych se tedy k závěru, že jde o *actio libera in causa doloza*.

U nedbalostních trestných činů pak spolupachatelství a účastenství nepřipadá v úvahu.

3. 4 Závěr

Zakotvením *actio libera in causa* český zákonodárce zabránil zneužívání beztrestnosti v důsledku nepřičetnosti pachatele a trestného činu opilství. Jako nepřičetný by pachatel byl trestně neodpovědný. V případě trestného činu opilství by mu zase hrozil trest v rámci trestní sazby tří až deseti let, což je podstatný rozdíl od trestní sazby např. za vraždu v prvním odstavci, která činí deset až osmnáct let. Lze také vyzdvihnout, na rozdíl od některých zahraničních úprav, výslovné zakotvení v českém trestní právu, kdy pak nelze namítat rozpor se zásadou *nullum crimen sine lege*. Lépe by však bylo zařadit tuto konstrukci do obecné části

---

⁹² Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

trestního zákoníku, jako druhý odstavec k pojmu nepřičetnost, což by výstižněji deklarovalo, že jde o výjimku, nikoliv o zvláštní trestný čin.⁹³

Pro větší přehlednost trestní odpovědnosti nepřičetných pachatelů uvádím následující tabulku, jež je v upravené podobě převzata z Jelínkovy publikace *Trestní právo hmotné*.⁹⁴

	<i>Zavinění ve vztahu k nepřičetnosti</i>	<i>Zavinění ve vztahu ke spáchání trestného činu</i>	<i>Trestní odpovědnost</i>
<i>Actio libera in causa dolosa</i>	úmysl	úmysl	za úmyslný trestný čin
<i>Actio libera in causa culpoza</i>	úmysl/nedbalost	nedbalost	za nedbalostní trestný čin
<i>Trestný čin opilství</i>	úmysl/nedbalost	bez zavinění	za trestný čin opilství
<i>Nepřičetnost</i>	bez zavinění	bez zavinění	beztrestnost

Zdroj: Jelínek, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*, s. 124.

⁹³ Říha, Jiří. Actio libera in causa (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 194.

4. VLIV KONZUMACE ALKOHOLU NA OSOBU PACHATELE

4.1 Úvod do problematiky konzumace alkoholu

Alkohol, alkoholik, závislost na alkoholu, droga – to jsou slova, která jsou slyšet v poslední době čím dál tím častěji. Souvisí to se stále se zvyšujícím počtem lidí, kteří konzumují (a to nadměrně) alkoholické nápoje. Přitom jen málokdo si uvědomuje, jak nebezpečnou drogou alkohol vůbec je. Lépe řečeno, jen málokdo si uvědomuje, že alkohol je droga. A to se podle nejnovějších studií jedná o drogu, která páchá největší škody.⁹⁵ Pod pojmem droga si každý hned představí kokain, pervitin, hašiš nebo marihuanu. Ale kolik lidí by sem zařadilo alkohol? Proč je to zrovna alkohol, který je na první příčce v žebříčku nejnebezpečnějších drog? Tou prvotní příčinou je jeho snadná dostupnost. V současnosti se těžko hledá supermarket, kde by se alkohol neprodával. A jak vyplývá z průzkumů, čím větší dostupnost, tím větší je i spotřeba.⁹⁶ Na jednu stranu se uvádí, že alkohol k životu jednoduše patří, na druhou stranu je třeba si uvědomit, že alkohol není nezbytností, bez níž by lidstvo nedokázalo žít, i když i to si někteří myslí. Se vzrůstající spotřebou alkoholu přibývá i počet lidí, kteří jsou na něm závislí. Svou závislost si však dokáže připustit jen málokdo. Přitom z posledních statistik bylo zjištěno, že v České republice žije přibližně 700 tisíc lidí závislých na alkoholu.⁹⁷ Závislost na alkoholu má pak vliv, jak bude řečeno dále, nejen na osobu alkoholika a jeho rodinu, ale také na celou společnost.

Slovo alkohol pochází z arabského slova *al-ka-hal* a v překladu znamená zvláštní, jemnou substanci.⁹⁸ Alkohol je v zákoně č. 37/1989 Sb., o ochraně před alkoholismem a jinými toxikomaniemi, ve znění pozdějších předpisů, definován jako „*lihoviny, destiláty, víno, pivo a jiné nápoje, které obsahují více než 0,75 objemového procenta alkoholu*“. V podstatě jde o látku, která má u člověka způsobit pocit euforie, tedy pocit radosti, štěstí a především psychické pohody a uvolnění; alkohol zlepšuje náladu, zbavuje napětí; na druhou stranu zvyšuje náchylnost k agresi, způsobuje podrážděnost a podezřívavost. Je třeba si dále uvědomit, že veškeré pocity jsou uměle vyvolané a za krátkou dobu pominou. Následující

---

⁹⁵ ZEMANOVÁ, Lucie. *Alkohol prý škodí více než heroin a další tvrdé drogy* [online]. [cit. 29. listopadu 2010]. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/clovek/_zprava/804855>.

⁹⁶ SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987, s. 11.

⁹⁷ MLČOCH, Zbyněk. *Alkoholismus v ČR-statistiky 2010* [online]. [cit. 29. listopadu 2010]. Dostupné na: <http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/alkoholismus_v_cr_statistiky_2010.html>.

⁹⁸ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 9.

tabulka, jež je převzata z publikace Romana Svatoše *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*, názorně ukazuje, jak množství alkoholu postupně ovlivňuje a mění pocity a chování člověka.

<i>Hladina alkoholu v krvi, pocity, chování</i>		
<i>Hladina alkoholu</i>	<i>Pocit</i>	<i>Chování</i>
0, 4 promile	uvolnění	vyšší riziko úrazu
0, 6 promile	veselost	ovlivněná schopnost rozhodování
0, 8 promile	teplo, spokojenost	zhoršené sebeovládání
1, 2 promile	mnohomluvnost, podrážděnost	nevypočitatelné reakce
1, 5 promile	otupělost, zmatenost	méně zřetelná řeč, agresivita
2,0 promile	tupá opilost	poruchy rovnováhy, vidění, paměti
3, 0 promile		možné bezvědomí
4, 0 promile		riziko smrtelné otravy

Zdroj: Svatoš, R. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*, s. 129

Jak již bylo uvedeno výše, je nadměrná konzumace alkoholu a případná následná závislost na alkoholu společenským problémem, o kterém se hovoří stále více. To ovšem neznamená, že by šlo o problém novodobý. Konzumace alkoholu patří k lidstvu již od pradávna a způsoby boje proti jeho nadměrnému požívání byly různé. Tak třeba v Číně za vlády císaře Vo Vonga v roce 1220 př. n. l. byla opilost trestána smrtí. V Indii bylo pro opilce trestem pití horkého vína, vařící vody nebo kraví moči z rozžhavené nádoby až k smrti. V Římě se smrtí trestali opilé ženy, lépe na tom pak byli otroci, jež byli trestáni 80 ranami holí, svobodný leč opilý Říman byl potrestán 40 ranami holí. Naproti tomu v Řecku se za opilost ukládaly pokuty a smrtí se trestalo až opětovné opití se.⁹⁹ Lze si všimnout, že bez ohledu na to, zda se jednalo o státy evropské nebo asijské, bez ohledu na rozdílnou kulturu a náboženství, bylo nadměrné požívání alkoholu ve společnosti nepřijatelné, vzbuzovalo pohoršení a trestalo se ve většině případů tím nejpřísnějším trestem – smrtí.

Navzdory všemu však pití alkoholu zakázáno nebylo. Nejvíce opěvovaným alkoholickým nápojem, jemuž se dokonce připisovaly nemalé léčebné účinky, dokonce prý i pozitivní vliv

⁹⁹ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 99 – 104.

na plodnost žen, bylo víno. Vínem lidé zalévali vzácné stromy, léčili slony. Bylo předepisováno lékaři jako léčebný prostředek.¹⁰⁰

Ačkoliv problémy s nadměrnou konzumací alkoholu provázely společnost po staletí, první protialkoholní léčebny začaly vznikat až v 19. století. Mezi prvními státy, kde začaly léčebny vznikat, se řadí Anglie, kde v období průmyslové revoluce došlo k nadměrnému požívání alkoholických nápojů. Tyto léčebny však byly určeny jen pro vyšší vrstvy společnosti. Ve Švédsku byla vysoká spotřeba alkoholu důvodem k zavedení opatření, kdy se alkohol prodával dospělým lidem jen na zvláštní průkaz. Zemí, která je obecně známa svým bojem proti alkoholu, je Švýcarsko. Zde byla na konci 19. století založena organizace Modrý kříž, jež pomáhala s bojem proti závislosti na alkoholu. Sídlí zde i Mezinárodní rada pro otázky závislosti na alkoholu. I v tehdejší SSSR byla přijata řada opatření, jež měla zmírnit nadměrnou spotřebu alkoholu, např. bylo zakázáno prodávat alkoholické nápoje osobám mladším 21 let, alkoholické nápoje se směly prodávat v pracovních dnech až po 14. hodině, trestně stíhán byl ten, kdo zavinil opilost nezletilého, došlo ke zlepšení odborné pomoci občanům závislým na alkoholu.¹⁰¹

4. 2 Závislost na alkoholu jako nemoc

V současné době již odborníci mezi sebou vůbec nediskutují o tom, zda lze označit závislost na alkoholu za nemoc či nikoliv a shodují se, že nemocí je. Její zvláštnost pak spočívá v tom, že jde o nemoc zaviněnou.¹⁰² Na rozdíl od jiných nemocí, v případě požívání alkoholických nápojů má každý právo volby. Každý si může vybrat, zda pít bude či nebude. Jak již bylo uvedeno v předcházejícím výkladu, alkohol je látka, kterou ke svému životu člověk nepotřebuje. Život bez alkoholu si však dokáže představit jen málokdo. Zpočátku se konzumuje alkohol při různých významných společenských událostech, k nimž alkohol již po staletí patří¹⁰³, a může to končit každodenní konzumací alkoholu bez jakéhokoliv důvodu. Obvykle to začíná onou jednou skleničkou denně, která se však postupně mění v láhev, pak

---

¹⁰⁰ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 99 - 104.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987, s. 14.

¹⁰³ ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989, s. 88.

již ovšem jedna láhev nestačí a přidá se druhá a celé to končí závislostí. A přece není nejhorší závislost samotná, nýbrž to, že jen málokdo si svou závislost dokáže přiznat.

Závislost na alkoholu se dá definovat jako nemoc, jež alkoholika postupně ničí jak po stránce psychické, tak fyzické. Jejím charakteristickým znakem je nedisciplinovanost, jež spočívá v nedostatku sebekontroly a sebeovládání při konzumaci alkoholu. Alkoholik si neuvědomuje, že hladina alkoholu v jeho krvi neúměrně stoupá a cítí jen ten pocit euforie, neuvědomuje si, že už toho vypil příliš. A právě naučit se oné disciplinovanosti je podstatou léčení. Úplné uzdravení však neexistuje, zvítězit nad závislostí lze jen doživotní abstinencí.¹⁰⁴ Přitom je velmi důležité změnit dosavadní způsob života. Pacient se musí zamyslet nad žebříčkem svých hodnot a především si uvědomit, že alkohol ke svému životu nepotřebuje.

S nadměrnou konzumací alkoholu spějící až k závislosti souvisí i řada problémů, jež odborníci dle různých hledisek třídí. Z hlediska subjektů, kterých se tyto problémy přímo týkají, je možné rozlišovat problémy týkající se pijáka samotného, problémy týkající se rodiny pijáka a problémy týkající se společnosti.¹⁰⁵ Nadměrná konzumace alkoholu se u alkoholika projevuje nejčastěji ztrátou sebekontroly, agresivitou vůči svému okolí, typická je i zvýšená úrazovost u těchto osob. Dlouhodobější nadměrná konzumace má závažnější následky, a to především pokud se jedná o zdraví alkoholiků, roste riziko onemocnění jaterní cirhózy, rakoviny, kardiovaskulární nemoci atd. Problémy s nadměrným pitím se v případě, že má alkoholik rodinu, týkají celé jeho rodiny. Mezi manželi častěji dochází k hádkám, které mohou vyústit až agresí vůči jednomu z manželů. Alkoholik postupně ztrácí úctu svých dětí a druhého manžela. Nadměrná konzumace se dotkne i alkoholikova zaměstnání, kdy pije již v průběhu pracovní doby nebo pro opilost není schopen pracovní činnost vykonávat. Problémy s pitím se ve společnosti pak projevují alkoholickým nevhodným chováním na veřejnosti, jež může spočívat v násilném jednání vůči svému okolí, poškozování majetku, způsobování tragických nehod.¹⁰⁶

Podle Jaroslava Skály lze populaci, pokud jde o konzumaci alkoholických nápojů, rozdělit do čtyř skupin: na abstinenty, konzumenty, pijáky a osoby závislé na alkoholu. Za **abstinenty** označuje osoby, které se konzumaci alkoholických nápojů absolutně a bez výjimky vyhýbají. Sám Skála podotýká, že být abstinentem je však v dnešní moderní době velmi těžké. Takové osoby často budí pozornost, leckdy musejí snášet i narážky a posměšky od svého okolí, protože nepít alkohol se dnes nepovažuje za zcela normální. Za abstinenta lze označit pouze

---

¹⁰⁴ SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987, s. 14.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁶ Tamtéž.

osobu, která nepožila alkoholický nápoj po dobu alespoň tří let. Dle průzkumů tak nejpočetnější skupinu abstinentů tvoří děti do věku pěti až šesti let. Takový nízký věk je velmi alarmující s ohledem na to, když člověk ví, jak nebezpečný může alkohol být.¹⁰⁷

Druhou skupinou jsou **konzumenti**. Jde o skupinu, která konzumuje alkoholické nápoje v malém množství, konkrétně se jedná např. o třetinku desetistupňového piva nebo decilitr vína denně. Takové množství je doporučované i mnohými lékaři. Tato skupina osob požívá alkoholické nápoje právě pro jejich chuť, aniž by v nich hledala účinky, které alkoholické nápoje vyvolávají. Většinou jde o ženy a mladistvé.¹⁰⁸

Třetí skupina je skupinou **pijáků**. Tyto osoby konzumují alkoholické nápoje z důvodu jejich účinků. Již v předchozí kapitole bylo poukázáno na to, že konzumace alkoholického nápoje sebou přináší pocit euforie, tedy pocity radosti, štěstí, dobré nálady, úlevy, zapomnění, odpoutání se od problémů. A právě tyto účinky vedou pijáky k nadměrné konzumaci alkoholu. Přitom si však neuvědomují, že tento pocit není skutečný, reálný, že jde o krátkodobý pocit, který za pár hodin zmizí. V konzumaci alkoholu však vidí tu nejjednodušší cestu, jak takového pocitu dosáhnout, a o nepříznivých důsledcích nepřemýšlí.¹⁰⁹

A do čtvrté skupiny jsou řazeny **osoby na alkoholu závislé**. Podle E. M. Jelineka se rozlišují čtyři vývojová stádia závislosti na alkoholu, kdy každé z nich má své charakteristické znaky. V **prvním počátečním stádiu** se nachází osoby, které poznaly alkohol jako drogu s pozitivními účinky. Díky jeho konzumaci mají lepší náladu, odpoutají se od reality, zapomenou na problémy. Alkohol jim přináší užitek. Požívají jen tolik alkoholu, kolik potřebují k podnapilosti, odborně řečeno k subintoxikaci. Po čase přichází **druhé, tzv. varovné stadium**. Zde již u pijáka vlivem konzumace alkoholu nedochází jen k podnapilosti, ale k opilosti, odborně řečeno k intoxikaci. Piják, aby mohl využít pozitivní účinky alkoholu, potřebuje alkoholické nápoje konzumovat ve větším množství. Delší dobu trvá, než se u něj dostaví ten pocit dobré nálady, jelikož se jeho organismus již jistým dávkám přizpůsobil. Důležitou roli zde hraje i to, že piják nepije sám. Chodí pít s kamarády, s celou partou, protože kdyby pil sám, tak by to bylo nápadné. Z druhého stádia pak piják přechází do stádia **třetího, tzv. rozhodného stádia**. Pro toto stadium jsou typická tzv. okénka, mezery neboli výpadky paměti. Následující den po konzumaci alkoholu si osoba na některé události z předcházejícího dne nepamatuje. Zde se již nehovoří o pijákoví, ale o osobě závislé na

---

¹⁰⁷ SKÁLA, Jaroslav. ...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách. 4. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 6 – 8.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

alkoholu. Příčinou těchto okének je rychle stoupající hladina alkoholu v krvi a přecitlivělost poškozeného nervového systému. V tomto stádiu dochází ke ztrátě kontroly nad konzumací alkoholu. Svou závislost si ale závislý není schopen připustit. Ve **čtvrtém, tzv. konečném stadiu** dochází k výraznému snížení odolnosti vůči alkoholu. Závislý se opije již při polovičním množství alkoholu. Opíjí se častěji a při nevhodných příležitostech, např. ve svém zaměstnání. Jeho opilost trvá i po dobu několika dní. Závislost na alkoholu se projevuje třesy rukou, pocity strachu, křečemi v lýtkách a pomočováním. Ze statistik bylo zjištěno, že dostat se z prvního do čtvrtého stádia trvá od tří do patnácti let. Závislý člověk si zkracuje svůj život o celou čtvrtinu. Tato čísla by měla být velkou motivací pro závislé, aby se ze své závislosti začali léčit.¹¹⁰

4. 3 Typy alkoholického opojení

V odborné literatuře se uvádí někdy tři a někdy čtyři druhy alkoholického opojení neboli opilosti (též akutní alkoholové otravy), a to prostá alkoholová opojenost, komplikovaná opilost, alkoholová intolerance a patická alkoholová opojenost. Význam tohoto rozlišování je dán především v posuzování alkoholového opojení a jeho vlivu na přičetnost pachatele v době spáchání trestného činu.

Jednoduchá alkoholová opojenost (též také prostá alkoholová opilost, ebrietas simplex) je ovlivnění organismu alkoholem, které je dáno jednak množstvím požitého alkoholu, jednak dalšími okolnostmi jako věk osoby, aktuální zdravotní stav, zkušenost s konzumací alkoholu, pohlaví, rychlost vstřebávání. Rozlišuje se lehká alkoholová opojenost do 1,5 ‰ alkoholu, střední alkoholová opojenost do 2, 5 ‰ alkoholu a těžká alkoholová opojenost nad 2, 5 ‰ alkoholu. Již u lehké alkoholové opojenosti však dochází k narušení psychiky, poruchám koordinace a rovnováhy. Při prosté alkoholické opojenosti si člověk může projít postupně třemi stádii. Jde o stádium excitační, pro nějž je typické zvýšení nálady, postupná ztráta sebekontroly, zábran, družnost, zvýšené sebevědomí. Poté může osoba volně přejít do stádia paretického, kdy se projevuje únava, malátnost, ztráta koordinace. Ve třetím neboli komatózním stadiu nastává bezvědomí, někdy může toto stádium končit i smrtí.¹¹¹ Z hlediska trestního práva je však důležité, zda zůstaly zachovány schopnosti rozpoznávací nebo

---

¹¹⁰ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 6 – 8.

¹¹¹ SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1987, s 126 - 129.

ovládací či nikoliv. Někteří znalci z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie jsou toho názoru, že prostá opilost sebetěžšího stupně, která není provázená duševní poruchou, nemůže vést k úplnému vymizení ovládacích nebo rozpoznávacích schopností. Vymizení ovládacích nebo rozpoznávacích schopností může nastat pouze u patické nebo komplikované opilosti.¹¹²

Komplikovaná opilost (ebrietas complicata) je označována za přechod od jednoduché alkoholové opojenosti k opilosti patické. Projevuje se déle trvajícím psychickým vzrušením a poklesem sebeovládání. Jednání je zcela nepřiměřené podnětu, přitom není zcela nesmyslné a je zde zachována příčinná souvislost mezi podnětem a následným jednáním. Vědomí není chvílemi zcela jasné a skutečnost je zkreslena, často nastává po požití většího množství alkoholu. V tomto stavu alkoholické opojenosti osoba často páchá násilnou trestnou činnost.¹¹³ Pokud si byl pachatel vědom, že tento stav u něj může nastat, bude odpovídat dle ustanovení § 360 trestního zákoníku odstavce prvního nebo druhého. V případě, že se však prokáže, že pachatel dle okolností a svých poměrů neměl a nemohl vědět, že u něj požití alkoholu vyvolá stav komplikované opilosti, není trestně odpovědný.

Alkoholová intolerance jako zvláštní druh opilosti je vyčleněna jen v některých odborných publikacích. Charakteristické je pro ni to, že již při požití malého množství alkoholu se u osoby objeví příznaky těžkého stupně opilosti. Takový stav není možné dopředu předpokládat dříve, než když se dostaví poprvé. Při každé další konzumaci alkoholu člověk již musí předpokládat, že se tento stav může opakovat.¹¹⁴ Pro účely trestního práva z výše uvedeného plyne závěr, že pokud se prokáže, že pachatel měl a mohl předpokládat, že alkoholová intolerance u něj nastane, nastupuje trestní odpovědnost za trestný čin opilství nebo actio libera in causa doloza nebo culpoza, v opačném případě není trestně odpovědný.

Patická alkoholová opojenost (ebriatic pathica) je krátkodobý psychotický stav, jenž se vyskytuje vzácně. Jedná se o mráкотný stav, který je způsoben řadou vnitřních a vnějších vlivů jako jsou nedostatek spánku, únava, vyčerpání, žízeň, hlad, rozrušení, strach, dlouhá cesta autem nebo vlakem. Vzniká náhle a množství alkoholu, jakož i existence duševní choroby jsou pro vznik bezvýznamné. Osoba trpí iluzemi, halucinacemi, bludy, pocity úzkosti a strachu. Navyklé schopnosti a dovednosti jsou však zachovány. Osoba je zcela odtržená od

---

¹¹² Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23. listopadu 1999, sp. zn. 48 T 18/99. Rozsudek byl nejdříve zrušen Vrchním soudem v Praze, když bylo zpochybněno vyjádření znalců, že prostá opilost vylučuje nepřičetnost a pochybnost měla být odstraněna posudkem ústavu ve smyslu § 110 TR; proti rozhodnutí Vrchního soudu v Praze byla podána stížnost ministra spravedlnosti ČR, protože se s tímto názorem neztotožňoval, neboť považoval posudek ústavu za nadbytečný; Nejvyšší soud ČR se ale ztotožnil s názory Vrchního soudu a bylo nařízeno opatřit posudek ústavu ve smyslu § 110 TR.

¹¹³ SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987, s. 126 - 129.

¹¹⁴ MEČÍŘ, Jan. *Základy soudní psychiatrie pro právníky*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 1996, s. 61.

reality, může vnímat své okolí jako cizí a nepřátelské a bránit se domnělému ohrožení. Pro okolí je její jednání nepochopitelné a nereálné. Odezní velmi rychle. Obvykle končí spánkem, v některých případech se vyskytnou nepřiměřené emoční projevy. Po probuzení si osoba na tento stav nepamatuje. Typické pro tento stav je, že chybí vnější znaky opilosti, jako jsou poruchy koordinace, mnohomluvnost, družnost nebo zvýšená agresivita. Okolí ho v některých případech ani nemusí postřehnout. Tento stav není předvídatelný. Pokud dojde ke spáchání trestného činu, je osoba pro nepřičetnost beztrestná. Ovšem jen za předpokladu, že tento stav nastane u osoby poprvé.¹¹⁵ Z hlediska trestního práva, pokud pachatel ví, že u něj stav patické alkoholové opojenosti může nastat, a přesto požije alkohol, dochází k zaviněnému uvedení se do stavu nepřičetnosti a je vyloučeno použití ustanovení 26 trestního zákoníku, ale bude aplikováno ustanovení § 360 trestního zákoníku. Při zkoumání otázky přičetnosti se u pachatele vyžaduje vyšetření duševního stavu znalcem z oboru psychiatrie. V konkrétním případě byl pro trestný čin vraždy stíhán šestačtyřicetiletý lékař, jenž dne 28. dubna 2004 zastřelil ve svém domě legálně drženou zbraní zedníka, který pracoval na stavbě jeho rodinného domu. Z vyšetřovacího spisu bylo zjištěno, že obviněný toho dne popíjel v restauraci ještě s třemi dalšími zedníky, jež mu pomáhali na stavbě jeho rodinného domu. Jeden ze zedníků se mu svěřil, že s jeho ženou udržuje intimní poměr. Obviněnému se ulevilo, protože již sám měl několik let mimomanželský vztah s kolegyní ze zaměstnání a uvažoval o rozvodu. Po odchodu z restaurace pak ve svém domě zastřelil jednoho ze zedníků, nebyl to však ten, s nímž měla manželka obviněného poměr. Poté nasedl do auta a jel na svou chatu. Během jízdy však havaroval. Z výpovědi obviněného vyplynulo, že na spáchání trestného činu a následnou jízdu autem si vůbec nepamatuje. Vzpomíná si, že po odchodu z restaurace trpěl silnými pocity úzkosti a měl strach o syna, pak až na to, že seděl v havarovaném autě. Ze svědeckých výpovědí bylo zjištěno, že obviněný několikrát volal během jízdy svým přátelům i Policii ČR. Hovořil o tom, že zastřelil manželku a jejího milence, poté že teprve jede zastřelit manželku, že jeho syn je mrtvý, někdy nic neříkal a jen dýchal do telefonu. Svědkům se zdál zmatený, jakoby vyšinutý. Znalci pak na základě vyšetření obviněného a svědeckých výpovědí dospěli k jednoznačnému závěru, že se jednalo o patologickou opilost, kterou obviněný nemohl předpokládat.¹¹⁶

---

¹¹⁵ SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987, s. 126 - 129.

¹¹⁶ POKORA, Jiří. Patická opilost. In KREKULE, Petr. *Sborník referátů XXXI. Soudně psychiatrické a psychologické konference*. Praha: Galén, 2009, s. 38 – 52.

4. 4 Závěr

Na závěr lze shrnout, že požívání alkoholických nápojů i v nepatrném množství ovlivňuje chování lidí, ve většině případů dochází ke ztrátě morálních a sociálních zábran a k ovlivnění pracovního výkonu. V této souvislosti byla provedena řada testů, které prokázaly, že i když se člověk cítí absolutně střízlivý, tak k nepříznivému ovlivnění alkoholem došlo. A čím náročnější úkon má člověk provést, tím menší množství alkoholu stačí, aby se jeho výkon zhoršil, tak např. „*při psaní na stroji měly písařky po požití alkoholu o 40 % více překlepů než bez jeho požití; elektrikáři trvala oprava elektrického vedení tři hodiny, po vypití dvou piv mu stejná práce trvala dvakrát déle; dělník vykopal 5 m³ rýhy za směnu, po vypití tří piv vykopal 4, 3 m³, ale unavený byl, jakoby vykopal 5 m³*“.¹¹⁷ Na každého člověka působí alkohol v různém množství jinak. Některým jeho konzumace dodává větší sebevědomí, pocit štěstí, radosti. Jedinec se ovlivněn alkoholem dokáže lépe bavit a začlenit ve společnosti. U některých se naopak projeví odvrácená tvář konzumace alkoholu, a tím je agresivita a bezohlednost vůči okolí.¹¹⁸

Podíl vlivu alkoholu na vybranou trestnou činnost je přehledně znázorněn v tabulce převzaté z publikace Romana Svatoše *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku* a grafu, jenž se nachází na konci této kapitoly. Jak je vidět, alkohol se vyskytoval v téměř jedné pětině z celkové počtu spáchaných trestných činů, a to je hodně vysoké číslo! Většinou se jedná o trestné činy násilné povahy, výtržnictví a skoro všechny trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky jsou páčány pod vlivem alkoholu. Vraždy jsou z více než jedné čtvrtiny páčány pod vlivem alkoholu a téměř při každé rvačce hraje alkohol důležitou roli. Plyne z toho závěr o vztahu alkoholu k agresi, jenž vzniká v důsledku vzrůstajícího množství alkoholu v krvi pachatele. Alarmující je, že více než polovinu dopravních nehod způsobili řidiči pod vlivem alkoholu. Naopak zanedbatelný počet trestných činů hospodářských byl spáchan pod vlivem alkoholu. Již v předchozím výkladu bylo uvedeno, že hospodářská trestná činnost spočívá v komplikovaném jednání, jež je po požití alkoholu sotva možné.

Posuzování vlivu alkoholu na osobu pachatele trestného činu v době spáchaní trestného činu není snadné. K tomuto účelu je nutné vyšetření znalcem z odvětví psychiatrie. „Nezbytné je objektivní zjištění výšky hladiny alkoholu v krvi pachatele, jež spadá do oboru soudního lékařství. Teprve poté je možné zjišťovat okolnosti významné pro posouzení

---

¹¹⁷ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 23 - 28.

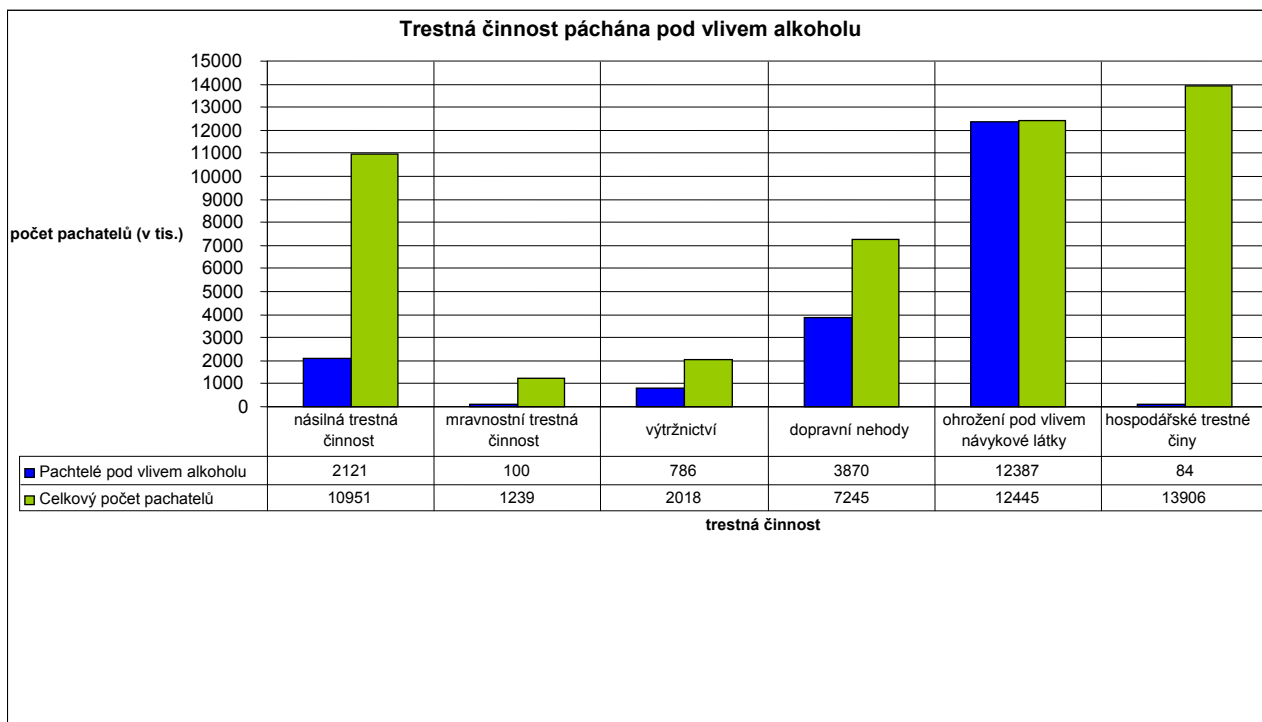
¹¹⁸ Tamtéž.

příčetnosti pachatele. Otázka příčetnosti musí být vyřešena především na podkladě znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Není možné odstranit nedostatky znaleckého posudku jinými důkazy, zejména výpověďmi svědků. Znalecký posudek musí být přesvědčivý, jasný a přezkoumatelný.¹¹⁹ Je nutno zhodnotit, zda byl pachatel v době páchaní trestného činu i po požití alkoholu příčetný či nikoliv. Pokud byl nepříčetný, zda se jednalo o nepříčetnost způsobenou vstřebáváním alkoholu, nebo zda byla způsobena kombinací alkoholu a duševní choroby pachatele. V případě, že na nepříčetnost pachatele měla vliv duševní choroba pachatele v kombinaci s alkoholem, je nutné zjistit, zda pachatel ze zkušeností vědět měl a mohl o existenci duševní choroby nebo jakým způsobem na něj alkohol působí. Podle výsledku znaleckého posudku pak může soud pachatele uznat vinným za spáchání trestného činu opilství dle § 360 trestního zákoníku, prohlásit jeho beztrestnost z důvodu nepříčetnosti podle § 26 trestního zákoníku nebo uznat jeho plnou trestní odpovědnost.

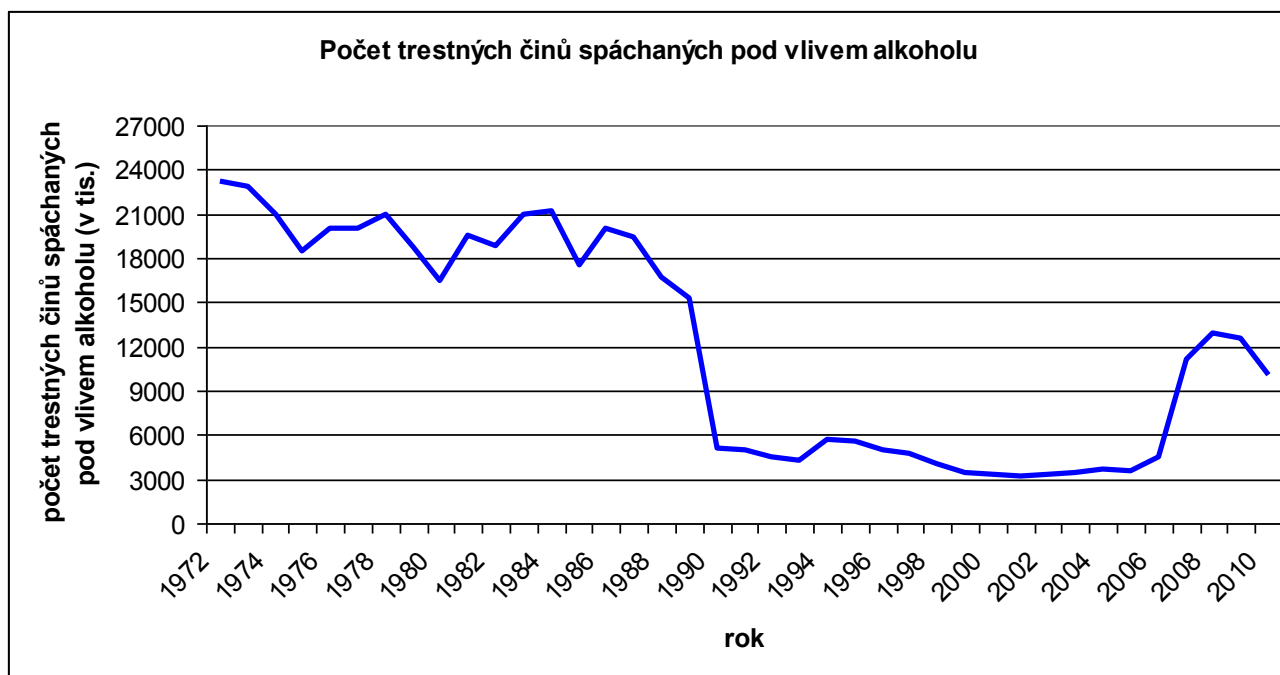
<i>Vybrané trestné činy spáchané pod vlivem alkoholu v ČR v roce 2009</i>			
<i>Název</i>	<i>Počet pachatelů pod vlivem alkoholu</i>	<i>Počet pachatelů celkem</i>	<i>Podíl pod vlivem alkoholu v %</i>
Vraždy loupežné	3	17	17,7
Vraždy motivované osobními vztahy	31	83	37,4
Vraždy celkem	41	157	26,1
Loupež	181	2049	8,8
Rvačky	4	5	80
Násilná trestná činnost celkem	2121	10 951	19,4
Znásilnění	64	343	18,7
Mravnostní trestná činnost celkem	100	1 239	8,1
Výtržnictví	786	2018	39,0
Dopravní nehody z nedbalosti	3 870	7 245	53,3
Ohrožení pod vlivem návykové látky	12 387	12 445	99,5
Hospodářské trestné činy celkem	84	13 906	0,6
CELKOVÁ KRIMINALITA	22 277	127 604	17,46

Zdroj: Svatoš, R. Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku, s. 116.

¹¹⁹ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 18. února 1994, sp. zn. 2 To 37/93.

Následující graf zobrazuje množství trestných činů páchaných pod vlivem alkoholu. Je z něj patrné, že v letech 1972 až 1989 měl alkohol vliv na trestnou činnost cca ve 20 000 případech ročně, což odpovídalo asi 1/4 z celkového počtu trestných činů v daném roce. K prudkému poklesu došlo v letech 1990 až 2006, kdy se počet trestných činů spáchaných pachateli pod vlivem alkoholu pohyboval kolem 5000, to odpovídalo asi 6 % celkové trestné činnosti. Od roku 2007 opět roste počet trestných činů páchaných pod vlivem alkoholu.

5. TRESTNÝ ČIN OPILSTVÍ - ÚVAHY DE LEGE LATA A ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Ačkoliv nová kodifikace trestního práva vnesla změny i do znění skutkové podstaty trestného činu opilství, nepodařilo se zákonodárcům odstranit všechny nedostatky, které jsou naukou vytýkány již od počátku opětovného zakotvení trestného činu opilství do českého trestního práva novelou č. 557/1991 Sb. Pokud by tak někomu připadalo, že je brzy hodnotit stávající úpravu, když nový trestní zákoník nabyl účinnost teprve 1. ledna 2010, lze právě namítnout, že se jedná o nedostatky, které se nachází v právní úpravě po dobu dvaceti let.

5. 1 *Úvahy de lege lata*

Trestný čin opilství je zařazen do šestého dílu desáté hlavy zvláštní části trestního zákoníku s názvem Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných. Přijetím trestního zákoníku došlo ke změně systematiky zvláštní části trestního zákona. Před jeho přijetím byl trestný čin opilství začleněn do samostatné hlavy s názvem Trestné činy hrubě narušující občanské soužití, jež byla naukou označována jako tzv. sběrná kategorie trestných činů¹²⁰. Tato hlava byla zrušena a trestné činy byly až na výjimky nově zařazeny do hlavy desáté. V zahraničních právních úpravách, konkrétně v rakouské, švýcarské a slovenské, je tato skutková podstata zařazena do hlavy s obdobným názvem, v překladu znějícím „Trestné činy proti veřejnému pořádku“. Německý zákonodárce ji zařadil do hlavy s názvem Obecně nebezpečné trestné činy.

Znění skutkové podstaty bylo v rámci nové kodifikace trestního práva nepatrně upraveno a smysl ustanovení tak zůstal zachován. V novém znění byl vypuštěn často diskutovaný pojem *nebo jinak* související s jiným způsobem přivedení se do stavu nepřičetnosti. Jak již bylo uvedeno v kapitole druhé, toto řešení není vhodné, jelikož může způsobit porušení zásady rovnosti před zákonem tím, že současným zněním skutkové podstaty byla stanovena beztrestnost pro pachatele, jenž se uvede do stavu nepřičetnosti jinak než požitím nebo aplikací návykové látky. Přestože je pojem návykové látky definován široce, nezahrnuje veškeré případy zaviněné nepřičetnosti.

---

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2008, s. 589.

Oproti právní úpravě v trestním zákoně byl pojem *jednání, které má jinak znaky trestného činu*, nahrazen přesnějším výrazem *čin jinak trestný*. Tento postup se jeví zcela správný, neboť tím došlo ke sjednocení právní úpravy. Pojem *čin jinak trestný* se totiž objevoval i na jiných místech trestního zákona, např. v ustanovení § 13 (nyní § 28), § 14 (nyní § 29) nebo v § 2 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Změna souvisí i s trestem, resp. výší trestní sazby. Zatímco dolní hranice trestní sazby zůstala stejná, došlo ke zvýšení horní hranice z osmi na deset let. Výše trestu je často podrobována kritice. Objevují se názory, že příliš vysoká horní hranice pramení z nepochopení smyslu skutkové podstaty trestného činu opilství.¹²¹ Spíše lze souhlasit s opačným názorem. Argumentovat je možno tím, že v zaviněné nepřičetnosti se pachatel ve většině případů dopouští trestných činů násilné povahy, směřujících proti životu a zdraví nebo proti majetku. Jelikož došlo ke zpřísnění trestních sazeb u trestných činů, jež se týkají života a zdraví, je proto logickým důsledkem, že zpřísněna bude i trestní sazba trestného činu opilství. Navíc trestní zákoník zná instituty, jež soud může použít a v konkrétním případě uložit trest na samotné dolní hranici trestní sazby. Opět je tak nutné zdůraznit, že se jedná o zaviněnou nepřičetnost. Zvýšení trestní sazby je pak přiměřené vzniklému nebezpečí, jež hrozí z jednání v zaviněné nepřičetnosti. Zákonodárci se tak podařilo nalézt kompromis mezi dvěma krajními řešeními, jež nabízí teorie, a to plnou trestní odpovědností a úplnou beztrestností.

5. 2 *Úvahy de lege ferenda*

Již v rámci předchozích kapitol bylo na některé nedostatky skutkové podstaty trestného činu opilství poukazováno. Tato kapitola se bude věnovat komplexně celé skutkové podstatě s tím, že se bude více orientovat na ty problémy, které ještě řešeny nebyly.

Ne příliš vhodný je již samotný název. Důvodem je, jak správně poukazuje Teryngel, že byl používán v trestním zákoně před novelou č. 175/1990 Sb. pro jinou skutkovou podstatu, kterou v současné době známe pod názvem Ohrožení pod vlivem návykové látky.¹²² Veřejnost tak může snadno zaměňovat obě skutkové podstaty. Daleko podstatnější ovšem je, že název Opilství neodpovídá znění skutkové podstaty. Přece trestný čin nespáchá ten, kdo se opije, i když ze samotného názvu se to na první pohled může zdát. Smyslem je potrestat osobu, jež se zaviněně uvede do stavu nepřičetnosti a v tomto stavu pak spáchá čin jinak

¹²¹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 797.

¹²² TERYNGEL, Jiří. Návrat k „Rauschdeliktu“. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 – 32.

restný. A navíc, zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti nemusí být způsobeno jen požitím alkoholu. Z výše uvedeného plyne, že přesnější by byl název, jenž navrhuji Vanduchová a Císařová - *Porušení chráněného zájmu v nepřičetnosti pod vlivem návykové látky*.¹²³ I tento název však není zcela přesný, zejména v situaci, kdy osoba požije návykovou látku, aniž by věděla, že jde o návykovou látku, tedy nezaviněně. Tento název by tak mohl nesprávně vést k závěru, že restné je i nezaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti, což však zcela odporuje jednak tomuto ustanovení, jednak zásadě odpovědnosti za zavinění. Navíc při použití tohoto názvu není zohledňováno přivedení se do stavu nepřičetnosti jinak než vlivem návykové látky. Přesnější je tak varianta, kterou navrhuje Langer - *Porušení chráněného zájmu v zaviněné nepřičetnosti*.¹²⁴ Sám autor vidí problém v délce a komplikovanosti názvu. S tímto jeho názorem nelze souhlasit. Při pohledu do restního zákoníku si lze všimnout, že v mnohých případech se objevují názvy restných činů ještě delší. Spíše výjimečně jsou názvy jednoslovné. A komplikace naopak přináší název *Opilství*, a to z výše uvedených důvodů. Navíc v termínu *opilství* je možné vidět ještě jeden problém, že nelze zaměňovat opilost a nepřičetnost. Samotné opití se ještě neznamená, že je osoba z hlediska restního práva nepřičetná. Opití musí být takové intenzity, aby následkem bylo vymizení alespoň jedné ze schopností, buď rozpoznávací nebo ovládací. K odpovědnosti za restný čin opilství nepostačuje ani samotná nepřičetnost, ale spáchání činu jinak restného v zaviněné nepřičetnosti. Ze všech těchto důvodů vyplývá, že Langrovo označení plně vystihuje skutkovou podstatu. Je z něj patrné, že pro její naplnění je potřeba jednak jednání, jímž si pachatel zaviněně přivodí stav nepřičetnosti, a jednak v tomto stavu porušení zákonem chráněného zájmu, kterým autor vyjadřuje, že činem jinak restným může být, až na výjimky, jakýkoliv restný čin zvláštní části restního zákoníku.

Pro srovnání a možnou inspiraci lze uvést příklady názvů skutkových podstat, odpovídající svým významem skutkové podstatě restného činu opilství, právní úpravy německé, rakouské, švýcarské a slovenské. V německém Strafbgesetzbuch se používá označení *Vollrausch*, což v překladu znamená „úplné omámení či opojení alkoholem a jinými drogami“.¹²⁵ Tento název by tak plně odpovídal současnému znění skutkové podstaty tím, že stav nepřičetnosti nespojuje jen s požíváním alkoholu, ale zahrnuje i jiné drogy.¹²⁶

---

¹²³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepřičetný pachatel*. Příručka ministerstva spravedlnosti, sv. 55. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. 97 s.

¹²⁴ LANGER, Petr. Restný čin opilství (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28 – 34.

¹²⁵ HORÁLKOVÁ, Milena. *Německo-český právní slovník*. 1. vydání. Voznic: Leda, 2003, s. 384.

¹²⁶ I v teorii se lze setkat s názorem, že označení *opojení* je vhodnější název než *opilství* (viz Říha). Pokud by však toto označení mělo být v budoucnu používáno, přesněji by mělo znít jako *zaviněné opojení*, když samotným *opojením* jsou opět zahrnuty i případy nezaviněného uvedení se do stavu nepřičetnosti.

V rakouském Strafgesetzbuch se v souvislosti s jednáním v zaviněné nepřičetnosti objevuje název, jenž v překladu zní „Spáchání trestného činu jednáním ve stavu plného opojení či omámení“. V obou právních úpravách se tak lze setkat s pojmy *opojení* či *omámení*. Ve švýcarském Strafgesetzbuch bylo jednání v zaviněné nepřičetnosti pojmenováno v překladu znějícím názvem „Spáchání činu v zaviněné nepřičetnosti“. Poslední jmenovaný název připomíná výše uvedený Langrův návrh, který nejlépe vystihuje skutkovou podstatu a odpovídá i terminologii používané v trestním zákoníku. Slovenským trestným zákonem je předmětná skutková podstata označena shodně jako v českém trestním zákoníku – „Opilost“.

O často diskutovaném pojmu návyková látka bylo pojednáno v kapitole Objektivní stránka trestného činu. I v tomto případě jde o ne zcela vyhovující termín, kdy vyvolání návyku není charakteristickým znakem těchto látek. Navíc se ani vyvolání návyku nevyžaduje. Důležité je, že tyto látky ovlivňují ovládací nebo rozpoznávací schopnosti člověka nebo jeho sociální chování. Byl by proto jistě vhodnější termín *opojné látky*, jak navrhuje Říha. Tyto pojmy se používají i v německé a rakouské právní úpravě - *berauschende Mittel*, což v překladu znamená „opojné prostředky“ či „omamné prostředky“.

I opětovnému vložení pojmu *nebo jinak* do znění skutkové podstaty v souvislosti s jiným způsobem přivedení si stavu nepřičetnosti byl věnován podrobnější výklad v kapitole Objektivní stránka trestného činu. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že příklady jiného uvedení se do stavu nepřičetnosti jsou ne příliš pravděpodobné, je třeba zdůraznit, že vyloučit je nelze. Znovu je tak zapotřebí upozornit, že současnou právní úpravou dochází k porušení zásady rovnosti před zákonem, jakožto obecné zásady demokratického právního státu. A už jen to by mělo vést zákonodárce k začlenění tohoto pojmu do skutkové podstaty. Nemění na tom nic ani fakt, že německá, rakouská, slovenská ani švýcarská právní úprava se na jiné uvedení se do stavu nepřičetnosti také nevztahuje.

V rámci případné novelizace je třeba zvážit vhodnost zařazení *actio libera in causa* ke skutkové podstatě trestného činu opilství. Nejedná se o trestný čin, nýbrž o výjimku z trestného činu opilství. Zatímco u trestného činu opilství se zavinění vztahuje pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, ale nikoliv již na spáchání kvazideliktu, tak v případech *actio libera in causa doloza* nebo *culpoza* se zavinění vztahuje jak na uvedení se do stavu nepřičetnosti, tak i na jednání, jež je v tomto stavu spácháno. Zároveň jde o případy, kdy není vyloučena trestní odpovědnost z důvodu nepřičetnosti pachatele. I nauka tento institut vykládá v souvislosti s ustanovením o nepřičetnosti, viz. Jelínek, Šámal, Nezkusil. Lepší by bylo

druhý odstavce § 360 zařadit jako druhý odstavce § 26.¹²⁷ Je třeba také podotknout, že v zahraničních právních úpravách toto ustanovení nenajdeme, až na výjimku *actio libera in causa doloza* ve slovenském trestním zákoně.

V této souvislosti se nabízí i otázka, zda by nebylo vhodnější celé ustanovení trestného činu opilství posuzovat ne jako zvláštní trestný čin, ale jako výjimku z beztrestnosti nepřičetného pachatele.¹²⁸ Pak by se jevilo vhodnější začlenit tuto výjimku do obecné části trestního zákoníku k ustanovení § 26 definující nepřičetnost. Toto řešení by pak ještě více odpovídalo zásadám trestního práva, především zásadě odpovědnosti za zavinění.

V neposlední řadě by měl zákonodárce také odstranit jistý rozpor, jenž vzniká tím, že je zvýhodňován jiný způsob uvedení se do stavu nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro takový postup však není logické vysvětlení. Vzniká tím z právního hlediska nepřijatelná situace. V případě trestného činu opilství bude potrestán pachatel, jehož nepřičetnost byla zaviněna vlivem návykové látky, a beztrestný bude ten, jenž se do stavu nepřičetnosti uvede jinak. Zmenšená přičetnost sice nevyklučuje trestní odpovědnost pachatele, ale je okolností, k níž soud přihlédne při ukládání trestu, pouze však v případě jejího způsobení jinak než vlivem návykové látky. Obě ustanovení činí rozdíl mezi způsoby, jakým došlo k uvedení se do stavu nepřičetnosti, a to ve prospěch jiného uvedení se do stavu nepřičetnosti, resp. zmenšené přičetnosti. Přitom by snad důležitější mělo být, zda tu je stav zaviněné nepřičetnosti, resp. zmenšené přičetnosti, ne to, jakým způsobem se do tohoto stavu pachatel uvede. Jednání v zaviněné nepřičetnosti, resp. zmenšené přičetnosti je pro společnost stejně nebezpečné, ať již je tento stav způsoben požitím alkoholu nebo nerespektováním pokynů lékaře a následnému nedodržení dávkování předepsaných léků.

---

¹²⁷ Říha, Jiří. *Actio libera in causa* (s přihlédnutím k německé nauce a praxi) – 2. část. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 – 80.

¹²⁸ ŘÍHA, Jiří. Zamyšlení nad trestným činem opilství - § 201a TZ. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*, 2002, č. 4, s. 266 - 278.

5. 4 Závěr

Jako závěr lze představit návrhy upraveného znění skutkové podstaty trestného činu opilství a upravenou definici pojmu nepřičetnost a její výjimky s názvem zaviněná nepřičetnost.

§ 360 Porušení chráněného zájmu v zaviněné nepřičetnosti

(1) Kdo se požitím nebo aplikací opojných látek nebo i jiným způsobem přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let.

(2) Trest nesmí být přísnější než trest, který zákon stanoví za čin jinak trestný.

§ 26 Nepřičetnost

(1) Kdo pro duševní poruchu v době spáchání trestného činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.

(2) Ustanovení odstavce 1 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.

Zaviněná nepřičetnost

(1) Ustanovení § 26 se nepoužije, přivedl-li se pachatel požitím nebo aplikací opojných látek nebo i jiným způsobem, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného.

(2) Za jednání uvedené v odstavci 1 lze pachatele potrestat odnětím svobody na tři léta až deset let. Trest nesmí být přísnější než trest, který zákon stanoví za čin jinak trestný.

6. ZÁVĚR

Ze statistik vyplývá, že v roce 2009 bylo spácháno celkem 67 trestných činů opilství, v roce 2010 to bylo „pouze“ 16 trestných činů opilství.¹²⁹ Příliš často se člověk s tímto trestným činem neseťká. O co méně se však vyskytuje v praxi, o to více vzbuzuje diskuse v teorii. Zakotvením skutkové podstaty trestného činu opilství do zvláštní části trestního zákoníku je výsledkem snahy zákonodárců nalézt optimální řešení velmi složité otázky - jak potrestat pachatele, jenž se v zaviněné nepřičetnosti dopustí činu jinak trestného. Přitom je nutné respektovat zásadu odpovědnosti za zavinění, zásadu subsidiarity trestní represe a ochranu společnosti před nebezpečím spočívajícím v nepředvídatelnosti, nekontrolovatelnosti a neovladatelnosti jednání nepřičetné osoby, jež si stav nepřičetnosti přivodila svým zaviněným jednáním.

Objektem skutkové podstaty trestného činu opilství je zájem na ochraně společnosti před jednáním, jehož se dopouští pachatel v zaviněné nepřičetnosti. Objektivní stránku tvoří jednak jednání, jímž se pachatel uvede do stavu nepřičetnosti, jednak jednání v zaviněné nepřičetnosti. Pouhé uvedení se do stavu nepřičetnosti, aniž by došlo ke spáchání kvazideliktu, není dle stávající právní úpravy trestné. Pachatelem může být kdokoliv, kdo splňuje obecné podmínky trestní odpovědnosti a naplní skutkovou podstatu trestného činu opilství. Z hlediska subjektivní stránky je možné spáchat tento trestný čin úmyslně i z nedbalosti. Přitom zavinění se vztahuje pouze ke vzniku nepřičetnosti, ne však ke spáchání kvazideliktu, který je již páchan v nepřičetnosti, kdy je zcela vymizelá alespoň jedna ze složek, a to rozpoznávací nebo ovládací. Ve vztahu ke kvazideliktu se dá hovořit pouze o tzv. kvazizavinění.

Základem je zaviněné přivedení se do stavu nepřičetnosti. Pokud se v tomto stavu pachatel dopustí více útoků, které mají znaky více trestných činů, jde pořád o jeden trestný čin opilství. Jednání pachatele v zaviněné nepřičetnosti je nutné posoudit jako jedno souvislé jednání, jeden skutek a jediný trestný čin opilství. Pachatel i více útoky v zaviněné nepřičetnosti stále naplňuje skutkovou podstatu téhož trestného činu opilství. Úzce s tím pak souvisí i ten fakt, že nelze spáchat trestný čin opilství v jednočinném souběhu s jiným trestným činem. Pro naplnění skutkové podstaty kteréhokoliv trestného činu zvláštní části

---

¹²⁹ Infodata – statistika a výkaznictví [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na: <http://cslav.justice.cz/portal/page/portal/cslav_public/cslav_public_rocenky>.

trestního zákoníku je nutná alespoň částečná přičetnost, která je však v případě trestného činu opilství vyloučená.¹³⁰

Ze stručného historického exkurzu bylo zjištěno, že skutková podstata trestného činu opilství se v rakouském a později v českém, resp. československém trestním právu objevuje přinejmenším od roku 1852, kdy byl přijat zákon č. 117/1852 ř. z. V zákoně č. 117/1852 ř. z. bylo jednání v zaviněné nepřičetnosti pouze přestupkem opilství. S platností nových trestních zákonů docházelo postupnými změnami ke zpřesňování znění skutkové podstaty trestného činu opilství, přitom smysl ustanovení zůstal zachován. Trestné bylo zaviněné uvedení se do stavu nepřičetnosti, pokud byl v tomto stavu spácháno čin jinak trestný. Zavinění se vztahovalo pouze na uvedení se do stavu nepřičetnosti, ne na jednání, jež bylo v tomto stavu spácháno. Výjimku představovalo znění § 187 zákona č. 86/1950 Sb., kdy trestné bylo opití se, pokud pachatel věděl, že má sklony k výtržnostem. Potrestán byl i ten, kdo takovou osobu opil nebo její opilost zvýšil. Tímto způsobem se zákonodárce snažil bojovat proti stále zvětšující se konzumaci alkoholu. Ze všech skutkových podstat právě znění § 187 nejvíce odpovídá svému názvu. Plně vystihuje to, že trestné je již samotné opití sebe nebo jiného.

Velkou změnu pak přineslo přijetí trestního zákona. Pro případy, kdy se pachatel zaviněně uvedl do stavu nepřičetnosti a následně v tomto stavu spáchal čin jinak trestný, platila plná trestní odpovědnost. Již nešlo o zvláštní trestní čin, ale o výjimku, jež vylučovala použít ustanovení o nepřičetnosti, jako okolnosti vylučující trestní odpovědnost. Jako trestný čin opilství bylo označeno jednání, jež spočívalo ve vykonávání zaměstnání nebo jiné činnosti, jež mohly ohrozit život, zdraví nebo způsobit škodu na majetku, a to vše po požití alkoholického nápoje.

Teprve novelou č. 557/1991 z roku 1991 se vrátil trestný čin opilství do českého trestního práva v podobě, která odpovídala znění § 186 zákona č. 86/1950 Sb. Do druhého odstavce § 201a byly postupně doplněny případy *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. Účelem těchto institutů je zabránit zneužívání jednak beztrestnosti v důsledku nepřičetnosti pachatele, jednak trestného činu opilství. Jako nepřičetný by pachatel byl trestně neodpovědný, v případě trestného činu opilství by mu zase hrozil trest v rámci trestní sazby tří až deseti let, což je podstatný rozdíl od trestní sazby např. za vraždu, která činí deset až osmnáct let.

Požívání alkoholických nápojů i v nepatrném množství ovlivňuje chování lidí, ve většině případů dochází ke ztrátě morálních a sociálních zábran a k ovlivnění pracovního

---

¹³⁰ Rozhodnutí Okresního soudu Praha – západ ze dne 13. května 1993, sp. zn. 62/93.

výkonu. V této souvislosti byla provedena řada testů, které prokázaly, že i když se člověk cítí absolutně střízlivý, tak k nepříznivému ovlivnění alkoholem došlo. A čím náročnější úkon má člověk provést, tím menší množství alkoholu stačí, aby se jeho výkon zhoršil. Na každého člověka působí alkohol v různém množství jinak. Některým jeho konzumace dodává větší sebevědomí, pocit štěstí, radosti. Jedinec se ovlivněn alkoholem dokáže lépe bavit a začlenit ve společnosti. U některých se naopak projeví odvrácená tvář konzumace alkoholu, a tím je agresivita a bezohlednost vůči okolí.¹³¹

Posuzování vlivu alkoholu na osobu pachatele trestného činu v době spáchání trestného činu není snadné. K tomuto účelu je nutné vyšetření znalcem z odvětví psychiatrie. Je nutno zhodnotit, zda byl pachatel v době páchaní trestného činu i po požití alkoholu příčetný či nikoliv. Pokud byl nepřičetný, zda se jednalo o nepřičetnost způsobenou vstřebáváním alkoholu, nebo zda byla způsobena kombinací alkoholu a duševní choroby pachatele. V případě, že na nepřičetnost pachatele měla vliv duševní choroba pachatele v kombinaci s alkoholem, je nutné zjistit, zda pachatel ze zkušeností měl a mohl vědět o existenci duševní choroby nebo jakým způsobem na něj alkohol působí. Podle výsledku znaleckého posudku pak může soud pachatele uznat vinným za spáchání trestného činu opilství dle § 360 trestního zákoníku, prohlásit jeho beztrestnost z důvodu nepřičetnosti podle § 26 trestního zákoníku nebo uznat jeho plnou trestní odpovědnost.

Na podkladě všeho, co bylo v předchozích pěti kapitolách uvedeno, lze práci zakončit slovy Dr. Maxe Ernsta Mayera: „Z hlediska spravedlnosti je situace opilého stejná jako osoby jednající v duševní poruše, z hlediska sociálně-kriminologicky-politického je nutné opilce potrestat, pokud spáchal trestný čin.“¹³²

---

¹³¹ SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicium, zdravotnické nakladatelství, 1988, s. 23 - 28.

¹³² RÁLIŠ, Antonín. *Studie o přičetnosti*. Bratislava: Nakladatelství Právnické fakulty Univerzity Komenského, 1931, s. 79.

PRAMENY A LITERATURA

Primární prameny

Zákony

Zákon č. 40/2009, Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961, Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 117/1852 ř. z., O zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. ledna 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. prosince 2005, sp. zn. 5 Tdo 1466/2005

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 23. listopadu 1999, sp. zn. 48 T 18/99

Rozhodnutí Okresního soudu Praha - západ ze dne 13. května 1993, sp. zn. 1 T 62/93

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. května 1992, sp. zn. 11 To 73/92

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. listopadu 1972, sp. zn. 1 Tz 68/72

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. listopadu 1965, sp. zn. 2 Tz 15/65

Rozhodnutí Krajského soudu ze dne 29. června 1954, sp. zn. 5 To 112/54

Rozhodnutí Krajského soudu v Liberci ze dne 15. května 1954, sp. zn. 3 To 92/54

Rozhodnutí Krajského soudu v Prešově ze dne 19. února 1954, sp. zn. To 1007/53

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 18. února 1954, sp. zn. 2 To 37/93

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 28. srpna 1952, sp. zn. 3 Tk 114/52

Rozhodnutí Krajského soudu Hradec Králové ze dne 7. února 1951, sp. zn. 3 Tk 41/51

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. ledna 1926, sp. zn. Zm II 328/25

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. února 1921, sp. zn. Kr I 752/20

Sekundární prameny

Monografie

CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Nepříčetný pachatel (aktuální praktické a teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti – srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. 97 s.

HORÁLKOVÁ, Milena. *Německo-český právní slovník*. 1. vydání. Voznice: Leda, 2003. 384 s.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha: Leges, 2010. 912 s.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Linde, 2008. 831 s.

KRATOCHVÍL, Vladimír a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 360 s.

KUBŮ, Lubomír, HUNGER, Pavel, OSINA, Petr. *Teorie práva*. Praha: Linde, 2007. 335 s.

MATYS, Karel a kolektiv. *Trestní zákon - komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. 889 s.

MEČÍŘ, Jan. *Základy soudní psychiatrie pro právníky*. 2. vydání. Praha: Karolinum, 1996. 61 s.

NOVOTNÝ, Oto a kolektiv. *Trestní právo hmotné – II. zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Hugo Grotius, 1992. 97 s.

POKORA, Jiří. Patická opilost. In KREKULE, Petr. *Sborník referátů XXXI. Soudně psychiatrické a psychologické konference*. Praha: Galén, 2009. 147 s.

Právní ústav ministerstva spravedlnosti. *Trestní zákon. Komentář k zákonu č. 86/1950 Sb.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1953. 596 s.

RÁLIŠ, Antonín. *Studie o přičetnosti*. Bratislava: Nakladatelství Právnické fakulty Univerzity Komenského, 1931. 79 s.

SKÁLA, Jaroslav. *...až na dno!? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1988. 138 s.

SKÁLA, Jaroslav a kolektiv. *Závislost na alkoholu a jiných drogách*. 1. vydání. Praha: Avicem, zdravotnické nakladatelství, 1987. 208 s.

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Základy trestní odpovědnosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 2003. 455 s.

SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s.

ŠÁMAL, Pavel., RIZMAN, Stanislav, PÚRY, František. *Trestní zákon. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 1 118 s.

ŠTUDENT, Vladimír. *Soudní psychiatrie a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. 101 s.

Odborné časopisy

DOLENSKÝ, Adolf. Vlastnoruční delikty. *Všehrd: list spolku československých právníků Všehrd v Praze*, 1993, č. 2, s. 16 - 19.

LANGER, Petr. Trestný čin opilství (1. část). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 2, s. 55 - 60.

LANGER, Petr. Trestný čin opilství (dokončení). *Bulletin advokacie*, 2005, č. 3, s. 28 - 34.

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 2, s. 33 - 40.

ŘÍHA, Jiří. Actio libera in causa. *Trestněprávní revue*, 2006, č. 3, s. 69 - 80.

TERYNGEL, Jiří. Návrat k Rauschdeliktu. *Justičná revue*, 1992, č. 3, s. 24 - 32.

Internetové zdroje

DEUTSCHES STRAFGESETZBUCH [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na:

<<http://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>>.

INFODATA – STATISTIKA A VÝKAZNICTVÍ [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na:

<http://cslav.justice.cz/portal/page/portal/cslav_public/cslav_public_rocenky>.

MLČOCH, Zbyněk. Alkoholismus v ČR - statistiky 2010 [online]. [cit. 29. listopadu 2010].

Dostupné na:

<http://www.alkoholik.cz/zavislost/clanky_a_statistiky/alkoholismus_v_cr_statistiky_2010.html>.

ÖSTERREICHISCHES STRAFGESETZBUCH [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na:

<http://www.jusline.at/index.php?cpid=f04b15af72dbf3fdc0772f869d4877ea&law_id=11>.

SCHWEIZERISCHES STRAFGESETZBUCH [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na:

<http://www.admin.ch/ch/d/sr/311_0/index.html>.

TRESTNÝ ZÁKON [online]. [cit. 25. července 2011]. Dostupné na:

<<http://rastos.org/laws/trestnyzakon.html>>.

ZEMANOVÁ, Lucie. *Alkohol prý škodí více než heroin a další tvrdé drogy* [online].
[cit. 29. listopadu 2010]. Dostupné na:
<http://www.rozhlas.cz/zpravy/clovek/_zprava/804855>.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Tabulka ke grafu *Počet trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu*
(4. kapitola – Vliv alkoholu na osobu pachatele)

<i>Rok</i>	<i>Počet trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu</i>	<i>Podíl pod vlivem alkoholu v %</i>
1972	23 208	25,0
1973	22 287	28,8
1974	20 964	24,6
1975	18 516	25,4
1976	19 964	24,7
1977	20 016	26,3
1978	21 014	28,3
1979	18 758	27,0
1980	16 476	27,1
1981	19 487	27,2
1982	18 862	24,7
1983	20 908	26,1
1984	21 187	25,3
1985	17 531	25,8
1986	20 050	25,8
1987	19 397	24,6
1988	16 889	24,5
1989	15 308	26,5
1990	5 110	27,1
1991	4 969	17,8
1992	4 485	14,5
1993	4 311	12,3
1994	5 743	11,1
1995	5 539	10,1
1996	4 974	8,6
1997	4 778	8,0
1998	4 055	7,5
1999	3 429	5,5
2000	3 281	5,2
2001	3 166	5,3
2002	3 342	5,1
2003	3 400	5,1
2004	3 693	5,4
2005	3 601	5,3
2006	4 535	6,5
2007	11 168	14,7
2008	12 860	17,0
2009	12 536	17,0
2010	10 080	14,3

Zdroj: http://cslav.justice.cz/portal/page/portal/cslav_public/cslav_public_rocenky

SHRNUTÍ

Diplomová práce je rozčleněna do pěti kapitol a navazujících podkapitol. První kapitola podává přehled o právní úpravě trestného činu opilství na území České republiky, a to od účinnosti zákona č. 117/1852 ř. z. až po účinnost trestního zákoníku.

Druhá kapitola je zaměřena na hmotněprávní charakteristiku skutkové podstaty trestného činu opilství. Konkrétně je pozornost věnována objektu, objektivní stránce, subjektu, subjektivní stránce a kvazideliktu.

Do třetí kapitoly je zařazena problematika případů *actio libera in causa doloza* a *culpoza*. Přestože jsou zařazeny do druhého odstavce § 360 trestního zákoníku, nejde o případy, které by bylo možné označit za trestný čin opilství.

Ve čtvrté kapitole je pozornost věnována vlivu alkoholu na osobu pachatele. V této kapitole jde především o zdůraznění nebezpečnosti konzumace alkoholu a podceňování tohoto nebezpečí ze strany společnosti. Postupně je pojednáno o závislosti na alkoholu jako nemoci, jednotlivých typech alkoholového opojení a o vlivu alkoholu na trestnou činnost.

V páté kapitole se pozornost obrací k současné právní úpravě trestného činu opilství. Týká se jejího zhodnocení a vytyčení nedostatků. Jejím závěrem je návrh upraveného znění skutkové podstaty trestného činu opilství.

SUMMARY

This thesis is divided into five chapters and additional subchapters. The first chapter overviews the legal regulations of the criminal offence of inebriety in the Czech Republic. Specifically from the point when the law number 117/1852 of the imperial law about crime, misfeasance and misdemeanor had been put into effect, to the point when the law number 40/2009 of the penal code has been put into effect, in the sense of the definitions of subsequent laws.

The second chapter is aimed at the substantive characteristic of the merits of the criminal offence of inebriety. In particular, I focus there mainly on the object, objective aspects, subject, subjective aspects and *quasidelict*.

The third chapter includes the problematic of the cases of *actio libera in causa dolosa* and *culposa*. That is because in spite of them being in the second article of the paragraph § 360 of the penal code, these are not themselves cases of the criminal offence of inebriety.

The fourth chapter addresses the impact of alcohol consumption on the perpetrator. The point is to emphasize the dangers of alcohol consumption and underestimation thereof by the society at large. One by one, several issues are dealt with: the addiction to alcohol being a disease, different kinds of alcoholic intoxication and the impact of alcohol consumption on criminality in general.

In the fifth chapter, the focus shifts toward the contemporary legal regulation of the criminal offence of inebriety and an evaluation of its shortcomings. The conclusion of the thesis therefore is a suggestion of an altered definition of the merits of the criminal offence of inebriety.

KLÍČOVÁ SLOVA/KEYWORDS

Vlastnoruční delikt, nepřičetnost, zavinění, úmysl, nedbalost, kvazidelikt, návyková látka, actio libera in causa dolosa, actio libera in causa culposa, trestní zákoník

Self-made delict, insanity, culpability, intent, neglect, quasidelict, addictive substance, actio libera in causa dolosa, actio libera in causa culposa, penal code

